

Suomen evankelis-luterilainen kirkko

Kirkon eläkerahasto

Tilinpäätös
1.1.-31.12.2016

Asianumero: DKIR/162/00.01.02/2017 Kirkon eläkerahasto

Hyväksytty kirkkohallituksen täysistunnossa 21.2.2017

KIRKKOHALLITUS

Sisällys

1.	Yleistä taloudesta ja sijoitusympäristöstä	1
2.	Kirkon eläkerahasto (KER)	1
2.1	Eläkkeiden rahoitus	2
2.2	Tilastotietoa kirkon eläkkeistä	3
2.3	Sijoitustoiminta.....	6
2.4	Eläkerahaston tunnuslukuja	7
2.5	Riskienhallinta.....	7
2.6	Kirkon eläkerahaston tuloslaskelma ja toteumavertailu 1.1.-31.12.2016	8
2.7	Tulevaisuuden näkymät.....	9
3.	Kirkkohallituksen esitys tuloksen käsittelystä	10

4. Liitteet

Tilintarkastuskertomus tilikaudelta 1.1. - 31.12.2016

Toimintakertomus vuodelta 2016 / Kirkon eläkerahaston johtokunta

Vastuullisen sijoittamisen toimintakertomus vuodelta 2016 / Kirkon eläkerahaston johtokunta

Evangelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu 31.12.2015 / KEVA

Kirkon työeläkemenoenuste / KEVA

1. Yleistä taloudesta ja sijoitusympäristöstä

Vuosi 2016 muistetaan markkinaennätysten ja poliittisten riskien vuotena.

Maailmantalouden kasvu jäi vuonna 2016 hieman pitkän aikavälin keskiarvoa heikommaksi ja eri alueiden talouskehitys poikkesi toisistaan. Alkuvuonna Yhdysvaltojen taloutta painoivat raakaöljyn hinnan voimakas lasku ja sen laajat heijastusvaikutukset talouteen.

Kiinan kasvukuvan heikkenemistä pelättiin erityisesti alkuvuonna, mutta Kiinan keskushallinto onnistui elvytystoimillaan ylläpitämään kasvun tavoitetasolla ja palauttamaan luottamuksen maan kasvumallin toimivuuteen. Euroopassa kasvu pysytteli läpi vuoden kohtuullisena.

Politiikka leimasi vahvasti sekä talouden että sijoitusmarkkinoiden kehitystä vuonna 2016. Juhannuksen alla Iso-Britannia äänesti vastoin odotuksia maansa EU-eron puolesta. Toinen poliittinen yllätys koettiin marraskuun alussa, kun Yhdysvalloissa republikaanipuolueen Donald Trump valittiin vastoin ennako-odotuksia maansa uudeksi presidentiksi. Joulukuun alussa Italian pääministeri Matteo Renzi kärsi tappion perustuslain uudistamista koskeneessa kansanäänestyksessä ja ilmoitti eroavansa. Äänestystuloksen myötä Italiassa käynnistyi entisestään korostunut poliittisen ja taloudellisen epävarmuuden aika.

Odotuksia vaatimattomammaksi jääneestä talouskasvusta ja poliittisista shokeista huolimatta sijoitusmarkkinoiden kehitys oli vahvaa vuonna 2016. Osakemarkkinoilla ylettiin keskimäärin yli 10 prosentin euromääräiseen tuottoon, joskin Euroopassa kurssikehitys jäi vaatimattomammaksi. Osakemarkkinoilla kehitys oli kuitenkin hyvin vaihtelevaa ja ajoittaiset kurssilaskut jyrkkiä.

Riskillisten korko-omaisuusluokkien tuottokehitys oli odotettua vahvempaa korkotason laskiessa ja luottomarginaalien kaventuessa edelleen. Valtionlainojen vahvana jatkunut tuottokehitys yllätti, sillä korkotaso laski vuoden aikana jopa negatiiviseksi Euroopassa. Hyödykemarkkinoilla raakaöljyn hinnassa nähtiin voimakas palautuminen tammikuun alle 30 dollarin pohjatasoilta yli 50 dollarin tasolle per tynnyri vuoden lopussa.

Vuoden 2016 lopussa nähtiin laaja-alainen toipuminen globaalien teollisuuden näkymissä. Euroopan keskuspankki EKP pidensi joulukuussa arvopapereiden osto-ohjelmaansa vuoden 2017 loppuun, mutta pienensi kuukausittaisten ostojen määrää. Yhdysvalloissa keskuspankki Fed nosti odotetusti korkoaan 0,25 prosenttiyksiköllä, mutta korosti rahapolitiikan kiristämistähdin säilyvän maltillisena.

2. Kirkon eläkerahasto (KER)

Vuosi 2016 oli kirkon eläkerahaston ensimmäinen toimintavuosi. Kirkon eläkerahasto (KER) eriytettiin 1.1.2016 kirkon keskusrahastosta ja se toimii itsenäisenä julkisoikeudellisena oikeushenkilönä.

Vuoden 2012 alussa tapahtuneen kirkon oman eläketoiminnan lopullisen Keva-siirron jälkeen kirkon eläkerahaston tehtävänä on vastata ainoastaan eläketurvan rahoituksesta ja eläkerahas-

ton varojen sijoitustoiminnasta. Eläkkeiden ja hoitokulujen maksamista varten siirretään kuukausittain Kevalle valtiovarainministeriön vahvistama summa eläke- ja hoitokuluennakkoina, kunkin vuoden lopullinen maksu vahvistuu seuraavan vuoden keväällä.

Kirkon eläkerahaston osuus Kevan hoitokuluista on n. 2,4 %. Vuonna 2016 eläkerahaston hoitokulut olivat 2,1 milj. euroa.

2.1 Eläkkeiden rahoitus

Eläketoiminnan tärkein vuosittain seurattava mittari on, riittävätkö eläketoiminnan tulot eläketoiminnan menoihin (eläkkeet ja eläkehallintomenot). Tulojen ja menojen erotus siirretään eläkerahastoon. Vuonna 2016 eläketoiminnan tulot olivat vielä 1,0 milj. euroa eläketoiminnan menoja suuremmat.

Eläke-ennusteen mukaan vuosittaiset eläketoiminnan menot kasvavat nopeammin kuin eläketoiminnan tulot, joten vuodesta 2017 alkaen rahastosiirto on negatiivinen eli eläkkeitä rahoitetaan osin myös eläkerahaston sijoitustoiminnan tuotoilla.

Eläketoiminta kehittyi talousarvioon ja edelliseen vuoteen verrattuna seuraavasti:

milj. euroa	2015 (tot)	2016 (tot)	2016 (arvio)	muutos 15-16
Eläketoiminnan tulot	192,4	197,7	196,4	+ 2,8%
Eläketoiminnan menot	192,4	196,7	196,3	+ 2,2%
Siirto rahastoon	0,0	1,0	0,1	

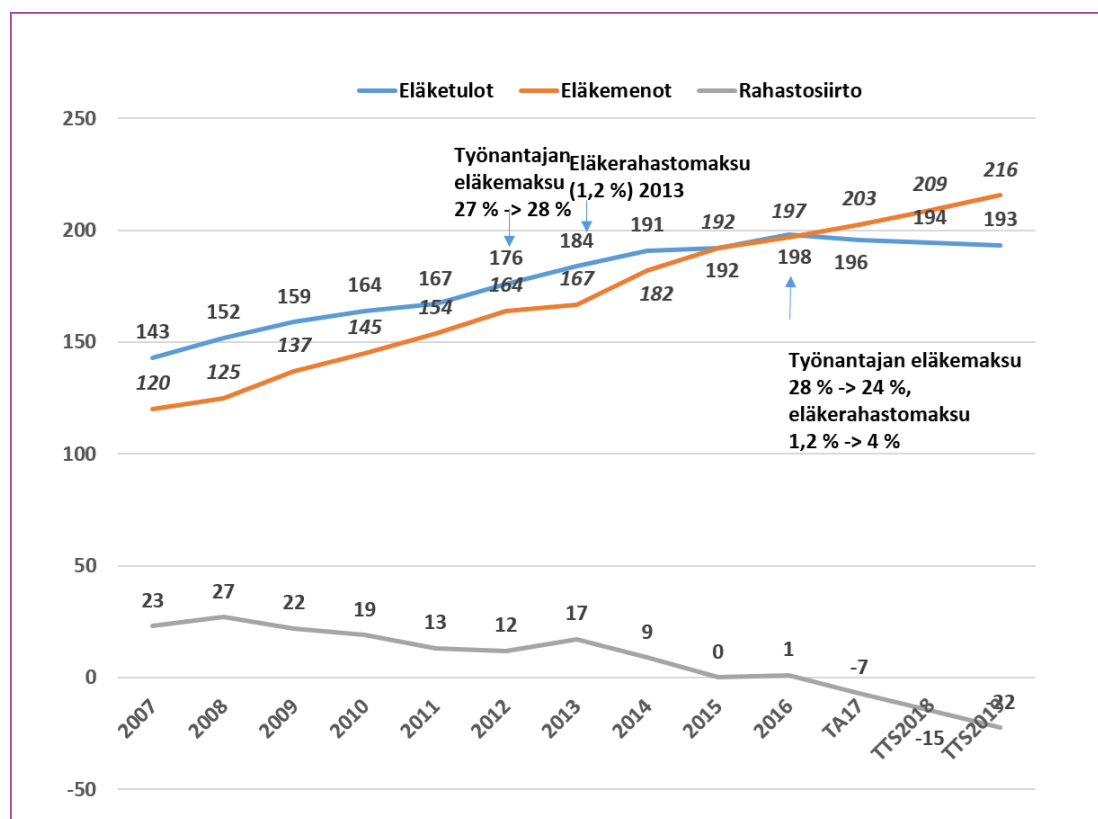
Eläketoiminnan tuloihin sisältyy työnantajien ja työntekijöiden eläkemaksujen sekä eläkerahastomaksun lisäksi Työttömyysvakuutusrahaston maksama osuus 6,0 milj. euroa.

Vuonna 2016 KiEL-palkkasumma oli 508,4 milj. euroa (v. 2015: 508,9 milj. euroa). Laskua edelliseen vuoteen verrattuna oli -0,1 % (v. 2015: - 0,5 %).

Vuonna 2016 seurakuntien maksama työnantajan eläkemaksu laski 28 %:sta 24 %:iin. Kirkon keskusrahaston sekä kirkollisten järjestöjen työnantajan eläkemaksut olivat edelleen 28 %. Työntekijöiden eläkemaksut ovat saman suuruiset kuin muissakin järjestelmissä. Keskimääräinen työnantajan eläkemaksu oli 24,20 % ja keskimääräinen työntekijän maksu oli 6,33%.

Kirkollisveroperusteisen eläkerahastomaksun kerääminen käynnistyi vuonna 2013. Kirkolliskokous vahvisti vuodelle 2016 eläkerahastomaksun suuruudeksi 4 % (v. 2015: 1,2 %).

Eläkerahastosiirrot vuosina 2007–2019:

Joulukuussa 2016 valmistuneiden kirkon eläkemenoennusteen ja eläkevastuulaskelman mukaan KiEL-eläkevastuu on 31.12.2016 n. 4 562 milj. euroa (4 420,5 milj. euroa 31.12.2015). Ennuste ja vastuulaskelma liitetään kirkolliskokoukselle esitettävään toimintakertomukseen.

2.2 Tilastotietoa kirkon eläkkeistä

Kirkon eläkkeitä maksettiin vuonna 2016 yhteensä 193,9 milj. euroa, joista muiden maksamia eläkkeitä (Vilma-eläkkeet) oli 14 milj. euroa. Kirkon vanhuuseläkemenot olivat 173,9 milj. euroa, kasvua edelliseen vuoteen verrattuna 9,6 %.

Työkyvyttömyyseläkemenot olivat 9,8 milj. euroa (-3 %), perhe-eläkemenot 9,6 milj. euroa (-3 %). Muita eläkkeitä maksettiin 0,6 milj. euroa.

Saapuneet kirkon eläkelain mukaiset hakemukset ja niihin annetut päätökset 2016

Kirkon eläkelain mukaisia eläkehakemuksia saapui Kevään 1 785 kappaletta, mikä oli 3,5 prosenttia enemmän kuin vuonna 2015. Täysiä työkyvyttömyyseläkkeitä haettiin edellisvuotta vähemmän, muissa eläkelajeissa oli kasvua. Suhteessa eniten lisääntyivät osa-aika-eläkehakemukset, joissa kasvua oli 68,2 prosenttia. Tämä johtui siitä, että eläkeuudistuksen myötä osa-aika-eläke poistui vuoden 2017 alussa ja sen tilalle tuli osittain varhennettu vanhuuseläke.

Saapuneiden KiEL-eläkehakemusten määrä eläkelajeittain			
Eläkelaji	2016	2015	Muutos, %
Vanhuuseläkkeet	885	837	5,7
Täydet työkyvyttömyyseläkkeet	473	519	-8,9
Osatyökyvyttömyyseläkkeet	164	155	5,8
Perhe-eläkkeet	186	169	10,1
Osa-aikaeläkkeet	74	44	68,2
Osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet	3	0	..
Kaikki	1 785	1 724	3,5

Vuonna 2016 Keva teki 1 829 kirkon eläkelain mukaista päätöstä. Päätösten määrä laski 4,1 prosentilla vuoteen 2015 verrattuna. Eniten väheni kuntoutuspäätösten määrä (-18,8 prosenttia).

Vuoden 2015 alusta tuli voimaan lainmuutos, jonka mukaan eläkelaitosten tulee antaa työkyvyttömyyseläkkeen hakijalle ennakkopäätös oikeudesta ammatilliseen kuntoutukseen, jos sen edellytykset täyttyvät. Vuonna 2015 tämä muutos lisäsi kuntoutuspäätösten määrää, joka taasaantui vuonna 2016. Laskua oli myös täysissä työkyvyttömyyseläkkeissä. Suhteessa eniten lisääntyivät osa-aikaeläkepäätökset.

KiEL-päätösten määrä eläkelajeittain			
Eläkelaji	Kaikki eläkeasiat, kpl		Muutos, %
	2016	2015	
Vanhuuseläkkeet	816	840	-2,9
Täydet työkyvyttömyyseläkkeet	460	525	-12,4
Osatyökyvyttömyyseläkkeet	167	154	8,4
Perhe-eläkkeet	180	171	5,3
Osa-aikaeläkkeet	63	42	50
Muut eläkeasiat	0	0	..
Kuntoutuspäätökset	143	176	-18,8
Kaikki	1 829	1 908	-4,1

Uusiin kirkon eläkelain mukaisiin eläkehakemuksiin annettuja päätöksiä Keva teki 1 171, näistä myönteisiä päätöksiä oli 1 086. Työkyvyttömyyseläkkeitä koskevista hakemuksista Keva hylkäsi 26,2 (edellisvuonna 26,1) prosenttia. Kuntoutuspäätöksistä hylkääviä oli 18,2 (edellisvuonna 16,3) prosenttia.

Kirkon eläkelain mukaan vakuutetut

Kirkon eläkelain mukaan vakuutettuja oli vuoden 2016 lopussa runsaat 18 000 henkilöä, joista naisia on noin 70 prosenttia. Vakuutettujen keski-ikä oli 46,3 vuotta.

Kirkon eläkelain mukaiselle eläkkeelle siirtyneet

Kirkon palveluksesta siirtyi vuonna 2016 kirkon eläkelain mukaiselle eläkkeelle 622 henkilöä. Eläkkeelle siirtyneitä oli 1 prosentti enemmän kuin vuonna 2015.

Kirkon eläkelain mukaiselle eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 62,1 vuotta (61,9 vuotta vuonna 2015). Vanhuuseläkkeille siirryttiin vuonna 2016 keskimäärin 64,4 vuoden iässä (64,3 vuoden iässä vuonna 2015). Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus oli 79 prosenttia kaikista eläkkeelle siirtyneistä.

KiEL-eläkkeelle siirtyneet ja keski-ikä eläkelajeittain 2016		
Eläkelaji	Henkilöä	Keski-ikä, v.
Vanhuuseläke	493	64,4
Täysi työkyvyttömyyseläke	32	59,2
Täysi kuntoutustuki	55	47,9
Osatyökyvyttömyyseläke	42	56,1
Kaikki	622	62,1

Kirkon eläkelain mukaisten eläkepäätösten itseoikaisumenettely

Vuonna 2016 Keva käsitteli 38 valitusta, jotka koskivat kirkon eläkelain mukaisia päätöksiä, näistä 30 liittyi työkyvyn arviointiin. Kaikista valituksista Keva oikaisi 13,2 prosenttia ja työkyvyn arviointia koskevista valituksista 3,3 prosenttia.

Keva käsitteli vuonna 2016 niistä Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan antamista kirkon eläkelain mukaisista päätöksistä, joista oli valitettu vakuutusoikeuteen, yhteensä 6 valitusta. Valituksista kaikki koskivat työkyvyn arviointia, joista Keva ei oikaissut yhtäkään.

2.3 Sijoitustoiminta

Eläkerahaston omaisuuden arvo 31.12.2016 oli 1 423 milj. euroa (1 310 milj.) arvostettuna markkinahintaan. Vuoden lopussa sijoitukset olivat hajautettuina seuraavasti:

Omaisuuslaji	2016	osuus
Osakkeet	602 936 337	42,4 %
Suomi	129 414 872	9,1 %
Eurooppa	128 379 520	9,0 %
Pohjois-Amerikka	143 004 775	10,0 %
Kehittyvät markkinat	134 967 050	9,5 %
Aasia	28 910 872	2,0 %
Globaali	38 259 247	2,7 %
Korkosijoitukset	511 539 474	35,9 %
Euroalueen valtio-obligaatiot	47 550 616	3,3 %
Yrityslainat (IG + HY)	245 520 529	17,2 %
Kehittyvät markkinat	110 562 815	7,8 %
Vaihtovelkakirjalainat	27 017 266	1,9 %
Rahamarkkinasijoitukset	80 888 248	5,7 %
Muut sijoitukset	309 042 461	21,7 %
Yhteensä	1 423 518 271	100,00 %

Eläkerahasto kasvoi vuoden 2016 aikana 113 milj. euroa eli 8,6 %.

Vuosi 2016 oli tuotoiltaan erittäin hyvä. Vuonna 2016 eläkerahaston sijoitustoiminnan nettotulos käyvin arvoin oli 7,9 % Tuotto ylitti sijoitus suunnitelmassa asetetun kuuden prosentin tuototavoitteen. Lisäksi salkun volatilitetti alitti asetetun 9,5 %:n riskitason ollen 6 %. Paras kuukausituotto oli 2,5 % ja heikoin – 2,9 %. Eläkerahaston pitkän aikavälin (1991–2016) nettotuotto pysyi edelleen hyvänä ollen vuoden lopussa 8,1 % p.a. (reaalinen vuosituotto n. 6,3 % p.a.).

Eläkerahaston johtokunta on laatinut vuodesta 2016 toimintakertomuksen sekä erillisen vastuullisen sijoittamisen toimintakertomuksen, jotka liitetään kirkolliskokoukselle esitettävään toimintakertomukseen.

2.4 Eläkerahaston tunnuslukuja

Seuraavassa taulukossa esitetään eräitä eläkerahastoon liittyviä lukuja vuosilta 2011 – 2016 (rahasto arvostettuna markkinahintaan):

milj. euroa	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Rahasto 31.12.	932,0	1046	1144	1243	1310	1423
Eläkemeno	148,1	159,8	163,5	169,9	175,2	179,7
Rahasto/eläkemeno	6,3	6,5	7,0	7,3	7,5	7,9
KiEL-palkkasumma	507,9	516	514,4	511,6	508,9	508,4
Rahasto/palkkasumma	1,84	2,03	2,22	2,43	2,57	2,8
Kokonaiseläkevastuu	4296	4212	4265	4380	4421	4562
Rahasto/eläkevastuu (%)	21,7	24,8	26,8	28,4	29,6	31,2

2.5 Riskienhallinta

KER arvioi kirkollisverotulojen sekä kirkon eläkejärjestelmän piirissä olevan henkilömäärän alenemisen ja siitä seuraavan rahoituspohjan merkittävän heikkenemisen pitkällä aikajänteellä suurimmaksi strategiseksi riskiksi.

Sijoitustoiminnan kannalta suurin riski on, että tuottotavoite ei toteudu pitkällä aikavälillä. Rahaston pitkän aikavälin reaalituottotavoite on 3,5 %. Kirkon eläkerahaston pitkän aikavälin vuotuisen riskitason tavoite on 9,5 %. Numeerisella riskitasolla tarkoitetaan sijoitustoiminnan tuottojen vaihteluja eli volatilitteettia. Tuottotavoite määräytyy eläkejärjestelmän kulloisenkin rahoitustilanteen mukaan ja päätetään sijoitusstrategiassa.

Sijoitustoiminnan tuoton ja riskin kehittymistä seurataan pitkällä aikavälillä osana vuosittain laadittavaa eläkerahaston toimintakertomusta sekä lyhyemmillä aikaperiodeilla osana kuukausittaista raportointia. Tuottoa seurataan jatkuvasti sekä absoluuttisesti että vertaamalla sitä salkun vertailuindekseihin. Eläkerahaston tuotto- ja riskiraportit laaditaan kolmannen osapuolen (Suomen Sijoitustutkimus Oy) toimesta, jotta pystytään varmistumaan raporttien objektiivisuudesta.

2.6 Kirkon eläkerahaston tuloslaskelma ja toteumavertailu

1.1.-31.12.2016

(milj.eur)	TP15	TA16	Toteuma 2016
Maksutulot			
KIEL-maksut	175,0	153,7	155,3
Eläkerahastomaksu	10,8	37,0	36,4
TVR-maksut	6,6	5,7	6,0
	192,4	196,4	197,7
Eläkemenot			
KIEL-eläkkeet	-175,2	-179,5	-179,7
Kuntoutuskulut	-0,1		-0,2
Vilma-eläkkeet	-12,4	-13,5	-14,0
Hallintomenot (KEVA)	-2,4	-3,3	-2,1
Muut korjauserät	-2,3		-0,8
Muut kulut	-0,1		0
	-192,4	-196,3	-196,7
RAHOITUSKATE	0,0	0,1	1,0
Sijoitustoiminnan tuotot (netto)	87,1	12,3	73,2
RAHOITUS- JA SIOITUSTOIMINNAN KATE	87,1	12,4	74,2
Toimintakulut			
Henkilöstökulut	-0,7	-0,4	-0,5
Palvelujen ostot	-0,4	-0,4	-0,9
Muut toimintakulut	-0,2	0	-0,1
	-1,3	-0,8	-1,5
RAHASTOITUVA TULOS	85,8	11,6	72,7
Eläkerahaston vähennys / lisäys (-)	-85,8	-11,6	-72,7
TULOS	0,0	0,0	0,0

2.7 Tulevaisuuden näkymät

Eläkerahaston sijoitustoiminta

Johtokunta hyväksyi joulukuussa 2016 sijoitussuunnitelman vuodelle 2017. Seuraavassa taulukossa on esitetty eläkerahaston omaisuusluokkakohtainen perusallokaatio vuodelle 2017. Omaisuusluokan muodostavat sijoitukset, jotka reagoivat yhdenmukaisesti talouden muutoksiin.

Yhteisvaihtelu eri omaisuusluokkien välillä on vähäisempää kuin omaisuuslajin sijoitusten keskinäinen yhteisvaihtelu. Hajauttamalla sijoitukset eri omaisuusluokkiin rahaston kokonaisriski pienenee. Eläkerahaston käyttämät omaisuusluokat ovat korko-, osake- ja muut sijoitukset.

Eläkerahaston perusallokaatio vuodelle 2017:

Omaisuusluokka	peruspaino	min	max
Korkosijoitukset	35 %	25 %	60 %
Osakesijoitukset	40 %	30 %	50 %
Muut sijoitukset	25 %	5 %	40 %
Yhteensä	100 %		

Eläkejärjestelmän rahoittaminen

Eläkerahaston johtokunnan tehtävänä on seurata kirkon eläkerahaston riittävyyttä ja tehdä vuosittain esitys Kirkkohallitukselle seuraavana vuonna perittävän työnantajan eläkemaksun ja eläkerahastomaksun suuruudesta. Tarvittavan maksutason suuruutta tarkastellaan Kevan vuosittain laatiman eläkemenoennusteen sekä eläkevastuulaskelman perusteella.

Kilpailukyky sopimus alentaa työnantajien maksamia eläkemaksuja vuosina 2017-2020. Tämä otetaan huomioon myös kirkon eläkerahastossa. Vastaavasti työntekijän eläkemaksu nousee, joten maksutulot kirkon eläkerahastoon eivät tästä syystä muutu.

Alennus 0,20 prosenttiyksikköä vuonna 2017

- 0,20 prosenttiyksikköä vuonna 2018
- 0,40 prosenttiyksikköä vuonna 2019
- 0,40 prosenttiyksikköä vuonna 2020.

Työntekijämaksun korotus ja työnantajamaksun alennus ovat yhteensä 1,20 prosenttiyksikköä vuosina 2017-2020.

Kirkkohallituksen täysistunto hyväksyi 24.1.2017 osaltaan esityksen kirkkolain ja kirkkojärjestyksen uudistamiseksi (kirkkolainsäädännön kodifiointi). Esitys sisältää muutoksen eläkerahastomaksun enimmäistasoon. Tällä hetkellä eläkerahastomaksun enimmäistaso on viisi prosenttia. Muutosesitys (KL 5 luvun 12 § 2 mom) on seuraava: *Jokainen seurakunta ja seurakuntayhtymä suorittaa kirkon eläkerahastolle vuosittain kirkon eläkerahaston kartuttamista varten enintään kahdeksan prosenttia viimeksi toimitetun verotuksen kirkollisverosta (eläkerahastomaksu).*

Lainmuutosesityksen perusteluissa todetaan, että seurakuntien ja seurakuntayhtymien maksama työnantajan eläkemaksu on varsin korkea muihin Suomen eläkejärjestelmiin verrattuna. Esimerkiksi TyEL-järjestelmään verrattuna eroa jo jopa 6 - 7 prosenttiyksikköä. Kun tavoitteeksi asetetaan seurakuntien ja seurakuntayhtymien työnantajan eläkemaksun alentaminen lähemmäksi TyEL-järjestelmän tasoa, eläkerahastomaksua olisi vastaavasti nostettava.

Voimassa olevaa eläkerahastomaksun viiden prosentin kattoa on pidettävä liian alhaisena, jos työnantajan maksun tavoitetaso olisi esimerkiksi 16,5 %. Arvion mukaan tämä taso saavutettaisiin, jos eläkerahastomaksu olisi 7,8 % kirkollisverotuloista.

Eläkelainsäädäntö

Eläkeuudistus toteutui vuonna 2017. Laajaan eläkelakipakettiin sisältyy myös uusi julkisten alojen eläkelaki (JuEL), joka korvasi valtion, kuntien, Kelan ja kirkon erilliset eläkelait. Samassa yhteydessä kumottavasta evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaista siirrettiin eläketurvan rahoitusta koskevat säännökset uuteen lakiin evankelis-luterilaisen kirkon eläketurvan rahoituksesta.

3. Kirkkohallituksen esitys tuloksen käsittelystä

Kirkkohallitus esittää, että Kirkon eläkerahaston tulos 72 697 546,16 euroa siirretään Kirkon eläkerahastoon.

Kirkon eläkerahasto:
tuloslaskelma 1.1. - 31.12.2016

*) Tilikauden ylijäämä on etumerkillä ”miinus” (-) ja alijäämä on ilman etumerkkiä. Myös tuotot ovat miinusmerkkisiä ja kulut ilman etumerkkiä.

		2016 kausi 1 -12
Tase-/tuloslask.rivi		EUR
Eläkemaksutulot (K)	376000	-155 306 799,42
Eläkerahastomaksu (K)	376100	-36 421 854,00
Työttöm.vak.rah.maks	378000	-6 045 729,00
Kirkon eläkerahaston maksutulot		-197 774 382,42
ELÄKEMAKSUTULOT YHTEENSÄ		-197 774 382,42
Eläkkeet, itse maks.	429000	179 654 272,89
Eläkkeet, muiden mak	429100	13 965 009,00
Muut korjauserät (K)	429200	802 727,16
Kuntoutuskulut (K)	429300	241 788,45
Hallintokulut (KEVA)	429400	2 082 983,06
Eläkemenot		196 746 780,56
ELÄKEMAKSUKULUT YHTEENSÄ		196 746 780,56
RAHOITUSKATE		-1 027 601,86
Toi.ja liikhuon.vuok	340000	-4 778 641,64
Autopaikkamaksut	354500	-12 645,03
Vuokratuotot		-4 791 286,67
Korkotuot.rahamark.s	379100	-199 244,44
Viivästyskorkotuotot	379130	-9 428,79
Muut korkotuotot (K)	379140	-15 596 927,01
Korkotuotot		-15 805 600,24
Osinkotuotot (K)	379200	-6 710 615,06
Voitto-osuudet (K)	379230	-61 622,98
Osinkotuotot		-6 772 238,04
Myyntivoitot osakk.	379300	-7 857 997,95
Myyntivoitot osakera	379310	-19 828 622,52
Myyntiv. pitk.kor.ra	379320	-5 677 778,55
Kurssierot (K)	379330	1 888 413,13
Myyntivoitot ja muut rahoitustuotot		-31 475 985,89
Sij.om. arvonmuutok.	379400	-12 241 424,93
Arvonmuutokset		-12 241 424,93
Palkkionpalautukset	379500	-3 578 244,26
Muut sijoitukset		-3 578 244,26
Sijoitustuotot		-69 873 493,36
SIJOITUSTOIMINNAN TUOTOT YHTEENSÄ		-74 664 780,03
Muut vuokrat	458000	

Vastikkeet	458100	1 293 913,86
Rahoitusvastikkeet	458200	178 137,20
Vuokrakulut		1 472 051,06
SIJOITUSTOIMINNAN KULUT YHTEENSÄ		1 472 051,06
RAHOITUS- JA SIJOITUSTOIMINNAN KATE		-74 220 330,83
Henk.per.ruokamaksut	324000	-2 055,80
Muut tuotot	383000	-1 357,56
Maksutuotot		-3 413,36
TOIMINTATUOTOT YHTEENSÄ		-3 413,36
Kok.palk.luottamushl	400000	78,00
Vuosik.ja ansiom.ko	400500	55 356,00
Työsuht.kk-palkat	403000	263 660,65
Muut palkat, palkk	408900	19 575,61
Jaksotetut palkat	409800	8 995,48
Palkat ja palkkiot		347 665,74
Sos. turv. maks.	410000	7 050,94
Eläkemaksut	412000	93 125,82
Muu sos.vak.maksu	414000	3 599,83
Jaksot.sos.maksut	415000	305,06
Jaksot.eläkevak.maks	415100	2 518,74
Henkilösivukulut		106 600,39
Henkilöstökulut		454 266,13
Painatukset	431100	529,48
Ilmoitukset	431200	920,00
Pankkipalvelut	432100	4 284,02
It-palvelut	433000	44 517,06
Siivouspalvelut	433500	1 450,80
Rak.rak-ja kun.pit.p	435000	5 716,50
Kiint.huoltopalv.	435300	14 778,00
Matkakust.kotim.virk	437000	8 614,99
Matkakorv.muille	437200	794,35
Matkakust.ulkomaat	437300	14 817,74
Rav.palv.henk.	437600	813,30
Rav.palv.muut	437700	5 870,56
Koulutuspalv.henk.	439000	11 579,12
Työterveyshuolto	439300	2 050,70
Asiantuntijapalvelut	440000	487 425,33
Toimintavakuutukset	442000	182,31
Muut palvelut	447000	931,26
Sijoituspalvelut	447100	328 080,75
Palvelujen ostot		933 356,27
Sähkö	471000	10 963,18
Muut ain.tarv. ja ta	474000	538,29

Ostot tilikauden aikana		11 501,47
Aineet ja tarvikkeet		11 501,47
Kunnallisvero	491000	74 402,20
Jäsenmaksut	493000	50 194,06
Luottotappiot	495000	1 586,00
Muut kulut	496000	891,90
Muut toimintakulut		127 074,16
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ		1 526 198,03
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)		-72 697 546,16

Kirkon eläkerahasto:
tase 1.1. - 31.12.2016

		2016 kausi 1 -12
Tase-/tuloslask.rivi		EUR
Pääomasijoituk.(K)	135900	214 728 105,57
Osakkeet (K)	135950	50 901 704,31
Osakkeet ja osuudet		265 629 809,88
Sijoitukset		265 629 809,88
PYSYVÄT VASTAAVAT		265 629 809,88
Myyntisaamiset	160000	104 632,00
Myyntisaamiset		104 632,00
Vuokrasaamiset	164000	2 326,12
Muut lyh.aik.saam.	167000	514 119,07
Vilma-palautussaamis	167110	-1 009 687,54
Eläke-ennakot, Keva	167200	16 086 817,07
Muut saamiset		15 593 574,72
Siirtosaamiset	168000	11 206 905,76
Maksukorttiosotot	168500	-5 305,53
Siirtosaamiset		11 201 600,23
Lyhytaikaiset saamiset		26 899 806,95
Saamiset		26 899 806,95
Osakkeet	170000	145 590 154,24
Osakerahastot	170300	353 035 066,50
Korkorahastot	170500	435 309 534,85
Yhdistelmärahastot	170700	15 000 000,00
Osakkeet ja osuudet		948 934 755,59
Rahamarkkinasij. (K)	172100	34 011 958,33
Muut arvopaperit		34 011 958,33
Rahoitusarvopaperit		982 946 713,92
ER Pohjola (K)	190009	9 455,50
Nordea 1	191000	160,92
ER Nordea (K)	191009	363 291,51
Nordea 4	191300	59 386,82
Nordea 5	191400	138 300,17
ER Danske Bank 1 (K)	192009	29 862,05
Danske Bank 2	192100	2 039 081,42
Danske Bank 3	192200	5 981 215,00
Danske Bank 4	192300	20 000,00
ER Evli 120030-5249	197009	675,45
ER Evli 240118-12030	197109	670 505,92
ER Tapiola (K)	198509	253 430,26
Rahat ja pankkisaamiset		9 565 365,02

VAIHTUVAT VASTAAVAT		1 019 411 885,89
VASTAAVAA		1 285 041 695,77
Peruspääoma	200000	-1 207 627 630,28
Peruspääoma		-1 207 627 630,28
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ		-72 697 546,16
Oma pääoma		-1 280 325 176,44
Saadut ennakot	253000	-186,00
Saadut ennakot		-186,00
Ostovelat	254000	-5 100,38
Ostovelat		-5 100,38
Verotili	255000	-16 412,55
Ennakonpid.velka	256000	-22 542,93
Sotu-velka	256200	-1 052,39
Eläkemaksuvelka, ta	256300	-13 899,41
Eläkemaksuvelka,ps	256400	-2 934,52
Työt.v.maks.velka,ta	256500	-11 353,85
Tapaturmavelka	256600	-709,08
Ryhm.henk.vak.velka	256700	-181,55
Vuokratakuut	257500	-26 003,03
Muut lyh.aik.velat	259000	-1 241 415,36
Muut velat		-1 336 504,67
Siirtovelat	260000	-3 316 689,00
Lomapalkkajaksotus	262000	-58 039,28
Siirtovelat		-3 374 728,28
Lyhytaikainen vieras pääoma		-4 716 519,33
Vieras pääoma		-4 716 519,33
VASTATTAVAA		-1 285 041 695,77

KIRKON ELÄKERAHASTO**RAHOITUSLASKELMA 1.1. - 31.12.2016****(tase-erien muutoksissa huomioitu v.2015 eläkerahasto KKR:n sisällä)**

	Toteutuma 2016
Eläketoiminnan rahavirta	
Rahoituskate	1 027 601,86
Sijoitustoiminnan rahavirta	73 192 728,97
Rahoitus ja sijoitustoiminnan kate	74 220 330,83
Muu toiminta	-1 522 784,67
	72 697 546,16
Sijoitukset	-18 764 910,96
Lyhytaikaisten velkojen muutos	4 120 017,96
Muut maksuvalmiuden muutokset	
Lyhytaikaisten saamisten muutos	21 837 289,94
Muut maksuvalmiuden muutokset	<u>0,00</u>
	21 837 289,94
Rahoitustoiminnan nettorahavirta	7 192 396,94
Rahavarojen muutos	79 889 943,10
Rahavarojen muutos	
Rahavarat 31.12.	
Rahat ja pankkisaamiset	9 565 365,02
Rahoitusarvopaperit	<u>982 946 713,92</u>
	992 512 078,94
Rahavarat 1.1.	
Rahat ja pankkisaamiset	4 878 634,00
Rahoitusarvopaperit	<u>907 743 501,84</u>
	912 622 135,84
Rahavarojen muutos	79 889 943,10

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista koskevat periaatteet

Vertailutietoja ei ole esitetty, koska kyseessä on ensimmäinen tilikausi erillisenä yksikkönä. Kirkon eläkerahasto on erityisellä lailla perustettu julkisoikeudellinen yhteisö. Kirkon eläkerahaston kirjanpidossa ja tilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan hyvää kirjanpitolakia ja soveltuvin osin kirjanpitolakia.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Rahoitusomaisuusarvopaperit sekä pitkäaikaiset sijoitukset on arvostettu hankintamenuon tai sitä alempan tilinpäätöspäivän markkinahintaan. Myyntivoittojen ja myyntitappioiden määrittelyssä on käytetty hankintahinta-arvona keskihintaa.

Kiinteistöomaisuuden arvostus

Kiinteistöomaisuus on arvostettu hankintamenuon tai tätä alempan käypään arvoon. Tilinpäätöksessä 2016 ei ole tehty kiinteistöihin kohdistuvia arvonalennuksia.

Kirjaustavan muutos

Vuoden 2016 alusta Kirkon eläkerahaston kirjanpidon kirjaustapa muutettiin informatiivisemmaksi. Tuloslaskelmassa eläkemaksutuottojen ja eläkemenojen erotus muodostavat rahoituskatteen, jonka avulla nähdään kuinka eläkemaksutuotot riittävät eläkemenojen kattamiseen.

TASEEN LIITETIETO**Arvopapereiden kirjanpitoarvojen ja markkina-arvojen erotus**

	31.12.2016		31.12.2015
Eläkerahasto			
Sijoitukset (pitkäaikaiset)			
<i>Asunto- ja kiinteistöosakkeet</i>			
Markkina-arvo	57 041 822	Markkina-arvo	62 911 959
Kirjanpitoarvo	50 901 704	Kirjanpitoarvo	60 466 100
Erotus	6 140 118	Erotus	2 445 859
<i>Muut sijoitukset</i>			
Markkina-arvo	224 356 030	Markkina-arvo	200 671 916
Kirjanpitoarvo	214 728 106	Kirjanpitoarvo	186 398 799
Erotus	9 627 924	Erotus	14 273 117
Rahoitusarvopaperit			
<i>Osakesijoitukset</i>			
Markkina-arvo	602 957 033	Markkina-arvo	540 298 200
Kirjanpitoarvo	498 625 221	Kirjanpitoarvo	449 167 855
Erotus	104 331 812	Erotus	91 130 345
<i>Korkosijoitukset</i>			
Markkina-arvo	482 352 313	Markkina-arvo	481 332 963
Kirjanpitoarvo	435 309 535	Kirjanpitoarvo	453 575 646
Erotus	47 042 778	Erotus	27 757 317
<i>Yhdistelmäsijoitukset</i>			
Markkina-arvo	15 448 499	Markkina-arvo	0
Kirjanpitoarvo	15 000 000	Kirjanpitoarvo	0
Erotus	448 499	Erotus	0
<i>Rahamarkkinasijoitukset</i>			
Markkina-arvo	34 256 958	Markkina-arvo	5 403 500
Kirjanpitoarvo	34 011 958	Kirjanpitoarvo	5 000 000
Erotus	245 000	Erotus	403 500

TASEEN LIITETIETO**SAAMISET JA VELAT**

(v. 2015 tieto saatu Kirkon keskusrahaston
Kirkon eläkerahaston segmentiltä)

Ei pitkäaikaisia saamisia

Lyhytaikaiset saamiset

	31.12.2016	31.12.2015
Myyntisaamiset	104 632,00	44 923,00
Muut saamiset	15 593 574,72	33 028 631,89
Siirtosaamiset	11 201 600,23	15 663 542,00
	26 899 806,95	48 737 096,89

Ei pitkäaikaisia velkoja

Lyhytaikaiset velat

	31.12.2016	31.12.2015
Saadut ennakot	186,00	
Ostovelat	5 100,38	23 358,00
Muut velat	1 336 504,67	150 474,29
Siirtovelat	3 374 728,28	46 220,00
	4 716 519,33	220 052,29

TASEEN LIITETIETO

OMA PÄÄOMA
31.12.2016

(1.1.2016 saatu tieto Kirkon keskusrahaston Kirkon eläkerahaston segmentiltä)

	Pääoma 1.1.2016	Pääoma 31.12.2016
Peruspääoma	1 207 627 630,28	
Tilikauden yli-/ali-jäämä	72 697 546,16	1 280 325 176,44

Johdannaisten arvostaminen

Kirkon eläkerahasto käyttää johdannaisia sijoitussalkun valuuttariskin hallitsemiseen. Vuonna 2016 valuuttajohdannaisia tehtiin vain SEB:in kanssa solmitun valuuttasuojausohjelman alla. Johdannaisten käypiä arvoja ei ole kirjattu taseeseen.

Valuuttajohdannaisten käyvät arvot 31.12.2016 olivat:

Valuutta	Kohde-etuu- den arvo	Valuutta	Preemio	Kurssi	Valuutta	Markkina-arvo
EUR	21,033,210.33	EUR	202,500.00	1.055700	EUR	-580,040.56
USD	22,800,000.00	EUR	-202,500.00	1.055700	EUR	1,301.20
EUR	25,171,624.71	EUR	191,500.00	1.055700	EUR	-118,496.16
USD	25,300,000.00	EUR	-191,500.00	1.055700	EUR	228,326.93

Kirkon eläkerahasto

Omistukset muissa yrityksissä

KER omistaa seuraavista yrityksistä yhden viidesosan tai sitä suuremman omistusosuuden.
Luvut ovat vuoden 2015 lukuja.

Nimi	Kotipaikka	Omistus	Oma pääoma	Tulos	€
Kiinteistö Oy Espoon Asemaraitti	Espoo	79,3 %	7 170 870,25	-2 966,71	
Kiinteistö Oy Espoo Asemakulma	Espoo	100,0 %	6 892 389,42	-19 714,98	
Kamreerintien Pysäköintitalo	Espoo	29,5 %	1 296 884,20	-218,19	
Kiinteistö Oy Helsingin Fabriikki	Helsinki	100,0 %	5 446 336,02	-27 063,90	
Kiinteistö Oy Pohjoinen Hesperiankatu 17	Helsinki	40,0 %	30 439 073,55	-36 539,19	
Kiinteistö Oy Helsingin Eteläranta 8	Helsinki	32,7 %	21 266 537,87	0,00	
Kiinteistö Oy Keinusaaren Toimistotalo 1	Hämeenlinna	50,0 %	16 061 839,34	0,00	

KIRKON ELÄKERAHASTO
LIITETIETO V. 2016

LUETTELO KIRJANPIDOSTA JA AINEISTOSTA

Varsinaiset kirjanpitokirjat

Tilinpäätös ja toimintakertomus
Päiväkirja
Pääkirja
Tuloslaskelma
Tase

Apukirjat

Kassakirjanpito
Ostoreskontra
Laskutus ja myyntireskontra
Eläkemaksukirjanpito
Vuokra- ja vastikekirjanpito
Palkkakirjanpito
Matkalaskukirjanpito

Kirkon eläkerahasto

Nro-sarja		Tositelaji
Kassa- ja muistiotositteet		
1	AB	Kirjanpitosite - peruutus/kuittaus
1	SA	Kipan muistiotosite
1	SK	Seurakunnan muistiotosite
1	SR	Sijoituskirjanpidon muistiotosite
1	SZ	Muistion peruutus
1	TO	Tilite
1	ZM	Kirjanpitosite - M2 matkalaskuohjelmasta kirjanpitoliittymä
Myyntilaskut		
18	DA	Asiakastosite
18	DG	Asiakkaat - hyvitys
14	DZ	Asiakkaat - maksu
9	RV	Laskun siirto
Ostolaskut		
19	KA	Toimittajatosite
19	KG	Toimittajat - hyvitys
19	KR	Toimittajat - lasku
15	KZ	Toimittajat - maksu
19	TM	Matkalasku ostoreskontra
Palkat		
1	PA	Palkkatosite
1	PV	Lomapalkkavaraus
Käytetyt tositenumerot		Numerosarjan tila
90000000	99999999	90001709
1000000	1999999	1002620
3000000	3999999	14001740
14000000	14999999	15000250
15000000	15999999	18000003
18000000	18999999	19000312

Toimintakertomuksen sekä tilinpäätöksen päiväys ja allekirjoitus

Helsingissä 21. helmikuuta 2017

Kirkon eläkerahasto

Kari Mäkinen

Pekka Heikkilä

Tarja Kantola

Elina Kempainen

Matti Ketonen

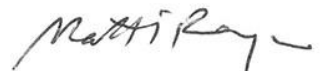
Aulikki Mäkinen

Simo Peura

Risto Rasimus

Matti Repo

Kalervo Salo

Pirjo Sariola

Heikki Sorvari

Åsa A. Westerlund

Vuokko Vänskä

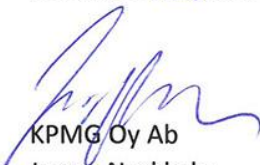

Leena Rantanen

Tilinpäätösmerkintä

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Helsingissä 21. maaliskuuta 2017

KPMG Oy Ab
Jorma Nurkkala
KHT, JHT

Tilintarkastuskertomus

Kirkolliskokoukselle

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet Kirkon eläkerahaston (y-tunnus 2721508-7) hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2016. Tilinpäätös sisältää taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös on laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti sekä antaa oikeat ja riittävät tiedot tilikauden toiminnasta, taloudesta, taloudellisesta kehityksestä ja taloudellisista vastuista Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti.

Kirkon eläkerahaston eläkkeiden laskenta ja maksanta sekä eläkemaksujen kerääminen ja tilittäminen on vuoden 2012 alusta alkaen lailla siirretty KEVAN tehtäväksi. Tarkastuksemme ei kata KEVAN toimesta hoidettuja eläkkeiden laskentaan ja maksatukseen sekä eläkemaksutuottojen keräämiseen ja tilittämiseen liittyviä tehtäviä.

Lausuntonamme ei näin ollen kata KEVAN toimesta hoidettujen eläkkeiden laskentaan ja maksatukseen sekä eläkemaksutuottojen keräämiseen ja tilittämiseen liittyviä tehtäviä.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa *Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa*. Olemme riippumattomia eläkerahastosta niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme. Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntonemme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen velvollisuudet

Kirkkohallitus vastaa tilinpäätöksen laatimisesta siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan Kirkkolain säännösten mukaisesti sekä soveltuvin osin Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Kirkkohallitus vastaa myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka se katsoo tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä.

Kirkkohallitus on tilinpäätöstä laatiessaan velvollinen arvioimaan eläkerahaston kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuviin tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos eläkerahasto aiotaan purkaa tai sen toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntonamme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- Tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisuuden riskit, suunnittelemme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja

hankimme lausuntonemme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.

- Muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon eläkerahaston sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- Arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- Teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä eläkerahaston kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esittäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntonamme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei eläkerahasto pysty jatkamaan toimintaansa.
- Arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.

Kommunikoimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnitellusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Muut raportointivelvoitteet

Muu informaatio

Kirkkohallitus vastaa muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomukseen sisältyvän informaation. Tilinpäätöstä koskeva lausuntonemme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea toimintakertomukseen sisältyvä informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko toimintakertomukseen sisältyvä informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme suorittamamme työn perusteella johtopäätöksen, että toimintakertomukseen sisältyvässä informaatiossa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Helsingissä 21. maaliskuuta 2017

KPMG Oy Ab

Jorma Nurkkala
KHT, JHT

Sijoitustoiminnan tuotto 2016: 7,9 %

Sijoitustoiminnan tuotto 1991–2016: + 8,1 % p.a.

Kirkon eläkerahaston koko 31.12.2016: 1 423 518 271 €

TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2016

KIRKON ELÄKERAHASTON JOHTOKUNTA

Vuosi 2016 on kirkon eläkerahaston ensimmäinen toimintavuosi kirkon keskusrahastosta eriytettynä. Kirkon eläkerahasto (KER) eriytettiin 1.1.2016 kirkon keskusrahastosta ja se toimii itsenäisenä julkisoikeudellisena oikeushenkilönä.

1 Johtokunnan kokoonpano ja tehtävät

Kirkkojärjestyksen 22 luvun 6 §:n mukaan kirkon eläkerahaston varojen sijoittamista varten on kirkkohallituksen toimikaudekseen asettama kirkon eläkerahaston johtokunta. Kirkon eläkerahaston johtokunta valittiin kirkkohallituksen täysistunnon kokouksessa 7.6.2016. Johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin toimitusjohtaja Pasi Strömbergin (varajäsen toimitusjohtaja Timo Toropainen). Johtokunnan muut jäsenet ovat; toiminnanjohtaja Jussi Junni (varajäsen neuvottelupäällikkö Anne Kaitainen), seurakuntayhtymän johtaja Juha Tuohimäki (varajäsen hallintojohtaja Risto Hämäläinen), hallituksen puheenjohtaja Tiina Heino (varajäsen lakimies Pekka Pietinen), kiinteistöjohtaja Seppo Kosola (varajäsen työmarkkinalakimies Timo von Boehm), johtaja Hanna Hiidenpalo (varajäsen toimitusjohtaja Hannu Hokka), yksikönpäällikkö Tomi Viia (varajäsen lakimiesasessori Tuomas Hemminki), professori Jarmo Leppiniemi (varajäsen puheenjohtaja Tarja Kantola) ja lakimies Keijo Karhumaa (varajäsen johtava työmarkkinalakimies Jonna Voima). Johtokunnan varapuheenjohtajana toimii toiminnanjohtaja Jussi Junni ja sihteerinä sijoitusjohtaja Ira van der Pals. Johtokunnan toimikausi päättyi 31.5.2020.

Johtokunnan tehtävät on määritelty kirkkojärjestyksen 22 luvun 6 §:ssä. Tämän lisäksi kirkon eläkerahaston johtokunnan johtosäännössä, jonka Kirkkohallitus on vahvistanut 8.12.1998, on säännös siitä, mistä yksittäisistä sijoituksista johtokunta päättää. Muista kuin johtosäännössä tarkoitetuista yksittäisistä sijoituksista päättää kirkon eläkerahaston johtaja.

Johtokunnan tehtävänä on

- 1) päättää sijoitustoiminnassa käytettävistä sijoitusmuodoista ja niissä sovellettavista periaatteista
- 2) päättää sijoitusten jakautumisesta eri sijoitusmuotoihin ja niiden tuottotavoitteista
- 3) päättää sijoitusten riskienhallinnassa noudatettavista periaatteista
- 4) hyväksyä vuosittain kirkon eläkerahaston varojen sijoitussuunnitelma
- 5) päättää omaisuudenhoitajista ja näiden kanssa laadittavista sopimuksista
- 6) päättää niistä sijoitussuunnitelmassa määritellyistä yksittäisistä sijoituksista, jotka on määrätty johtokunnan tehtäväksi
- 7) huolehtia sijoitustoiminnan kokonaisuuden valvonnasta.

Eläkerahaston sijoitustoimintaa valvovat Finanssivalvonta, keskusrahaston tilintarkastajat sekä keskusrahaston sisäiset tarkastajat. Lisäksi Suomen Sijoitustutkimukselle on ulkoistettu limiittivalvontatehtäviä.

Vuoden 2016 aikana pidettiin kahdeksan johtokunnan kokousta. Johtokunnan kokousten varsinaisten jäsenten läsnäoloprosentti oli 82% (79 % vuonna 2015).

2 Sijoitustoiminta vuonna 2016

2.1 Kirkon eläkerahaston sijoitustoiminnan tuotto ja sijoitusvuosi 2016

Kirkon eläkerahastolle vuosi 2016 oli tuotoltaan erittäin hyvä. Vuoden 2016 sijoitustoiminnan nettotulos käyvin arvoin oli 7,9 %. ¹Tuotto ylittää sijoitus suunnitelmassa asetetun kuuden prosentin tuottotavoitteen. Lisäksi salkun volatilitaetti alitti asetetun 9,5 % riskitason, ollen 6 %. Paras kuukausituotto oli 2,5 % ja heikoin -2,9 %. Eläkerahaston pitkän aikavälin nettotuotto (1991–2016) pysyi edelleen hyvänä, ollen vuoden lopussa 8,1 % p.a.

Vuosi 2016 muistetaan markkinaennätysten ja poliittisten riskien vuotena.

Maailmantalouden kasvu jäi vuonna 2016 hieman pitkän aikavälin keskiarvoa heikommaksi ja eri alueiden talouskehitys poikkesi toisistaan. Alkuvuonna Yhdysvaltojen taloutta painoivat raaka-öljyn hinnan voimakas lasku ja sen laajat heijastusvaikutukset talouteen. Kiinan kasvukuvan heikkenemistä pelättiin erityisesti alkuvuonna, mutta Kiinan keskushallinto onnistui elvytystoimillaan ylläpitämään kasvun tavoitetasolla ja palauttamaan luottamuksen maan kasvumallin toimivuuteen. Euroopassa kasvu pysytteli läpi vuoden kohtuullisena.

Politiikka leimasi vahvasti sekä talouden että sijoitusmarkkinoiden kehitystä vuonna 2016. Juhannuksen alla Iso-Britannia äänesti vastoin odotuksia maansa EU-eron puolesta. Toinen poliittinen yllätys koettiin marraskuun alussa, kun Yhdysvalloissa republikaanipuolueen Donald Trump valittiin vastoin ennako-odotuksia maansa uudeksi presidentiksi. Joulukuun alussa Italian pääministeri Renzi kärsi tappion perustuslain uudistamista koskeneessa kansanäänestyksessä ja ilmoitti eroavansa. Äänestystuloksen myötä Italiassa käynnistyi entisestään korostunut poliittisen ja taloudellisen epävarmuuden aika.

Odotuksia vaatimattomammaksi jääneestä talouskasvusta ja poliittisista shokeista huolimatta sijoitusmarkkinoiden kehitys oli vahvaa vuonna 2016. Osakemarkkinoilla yllettiin keskimäärin yli 10 prosentin euromääräiseen tuottoon, joskin Euroopassa kurssikehitys jäi vaatimattomammaksi. Osakemarkkinoilla kehitys oli kuitenkin hyvin vaihtelevaa ja ajoittaiset kurssilaskut jyrkkiä. Riskillisten korko-omaisuusluokkien tuottokehitys oli odotettua vahvempaa korkotason laskiessa ja luottomarginaalien kaventuessa edelleen. Valtionlainojen vahvana jatkunut tuottokehitys yllätti, sillä korkotaso laski vastoin odotuksia vuoden aikana jopa negatiiviseksi Euroopassa. Hyödykemarkkinoilla raaka-öljyn hinnassa nähtiin voimakas palautuminen tammikuun alle 30 dollarin pohjatasoilta yli 50 dollarin tasolle per tynnyri vuoden lopussa.

Vuoden 2016 lopussa nähtiin laaja-alainen toipuminen globaalin teollisuuden näkymissä. Euroopan keskuspankki EKP pidensi joulukuussa arvopapereiden osto-ohjelmaansa vuoden 2017 loppuun, mutta pienensi kuukausittaisten ostojen määrää. Yhdysvalloissa keskuspankki Fed nosti odotetusti korkoaan 0,25 prosenttiyksiköllä, mutta korosti rahapolitiikan kiristämistahdin säilyvän maltillisena.

¹ Kirkon eläkerahasto on ulkoistanut sijoitusten tuotonlaskennan Suomen Sijoitustutkimus Oy:lle. Ensisijainen tuotonlaskentatapa on TWR (Time-Weighted Rate of Return).

Eläkerahaston tuottolukuja vuosille 2015 ja 2016 on esitetty seuraavassa taulukossa²:

Eläkerahaston tuottoluvut	2015	2016
Eläkerahaston tuotto	6,2 %	7,9 %
Eläkerahaston vertailuindeksi	5,7 %	8,6 %
Osakesijoitukset yhteensä	10,2 %	10,2 %
Osakesijoitusten vertailuindeksi	7,7 %	11,8 %
Korkosijoitukset yhteensä	- 0,8 %	6,5 %
Korkosijoitusten vertailuindeksi	0,4 %	5,9 %
Kiinteistösijoitukset	7,5 %	8,2 %
Pääomasijoitukset	17,2 %	7,4 %
Muut sijoitukset yhteensä	10,0 %	6,5 %
Yksittäisten vertailuindeksien tuottoja		
Rahamarkkina (3kk)	0,0 %	-0,2 %
EMU valtionobligaatiot	1,7 %	3,1 %
Yrityslainat - Investment Grade	- 0,4 %	4,8 %
Yrityslainat - High Yield	-1,8 %	11,8 %
Kehittyvät korkomarkkinat (EMD)	0,7 %	10,8 %
Osakkeet maailma	10,5 %	11,0 %
Osakkeet Eurooppa	8,3 %	2,9 %
Osakkeet kehittyvät markkinat	-5,1 %	14,8 %
Osakkeet Pohjois-Amerikka	10,5 %	15,2 %
Osakkeet Suomi	15,9 %	13,3 %

2.3 Eläkerahaston allokaatio ja koko 31.12.2016

Omaisuuslaji	2016	osuus
Osakkeet	602 936 337	42,4 %
Suomi	129 414 872	9,1 %
Eurooppa	128 379 520	9,0 %
Pohjois-Amerikka	143 004 775	10,0 %
Kehittyvät markkina	134 967 050	9,5 %
Aasia	28 910 872	2,0 %
Globaali	38 259 247	2,7 %
Korkosijoitukset	511 539 474	35,9 %
Euroalueen valtio-obligaatiot	47 550 616	3,3 %
Yrityslainat (IG + HY)	245 520 529	17,2 %
Kehittyvät markkinat	110 562 815	7,8 %
Vaihtovelkakirjalainat	27 017 266	1,9 %
Rahamarkkinasijoitukset	80 888 248	5,7 %
Muut sijoitukset	309 042 461	21,7 %
Yhteensä	1 423 518 271	100,00 %

² Tuotot on ilmoitettu euroissa

3 Vuoden 2016 aikana eläkerahaston johtokunnassa käsitellyt asiat

3.1 Sijoitussuunnitelma

Johtokunta hyväksyi joulukuussa 2016 sijoitussuunnitelman vuodelle 2017. Seuraavassa taulukossa on esitetty eläkerahaston omaisuusluokkakohtainen perusallokaatio vuodelle 2017. Omaisuusluokan muodostavat sijoitukset, jotka reagoivat yhdenmukaisesti talouden muutoksiin. Yhteisvaihtelu eri omaisuusluokkien välillä on vähäisempää kuin omaisuuslajin sijoitusten keskinäinen yhteisvaihtelu. Hajauttamalla sijoitukset eri omaisuusluokkiin rahaston kokonaisriski pienenee. Eläkerahaston käyttämät omaisuusluokat ovat korko-, osake- ja muut sijoitukset.

Eläkerahaston perusallokaatio vuodelle 2017

Omaisuusluokka	peruspaino	min	max
Korkosijoitukset	35 %	25 %	60 %
Osakesijoitukset	40 %	30 %	50 %
Muut sijoitukset	25 %	5 %	40 %
Yhteensä	100 %		

Rahaston pitkän aikavälin reaalituottotavoite on 3,5 %, riskitasolla 9,5 %. Tuotto-odotus perustuu omaisuusluokkien pidemmän aikavälin tulevaisuuden tuotto-odotuksiin. Esimerkiksi osakkeet ovat historiallisesti tuottaneet pitkiä korkosijoituksia enemmän, mutta samalla tuottojen vaihtelut ovat olleet suurempia kuin korkosijoituksilla. Sijoitustoiminnan tavoitteena on eläkevastuun kattamiseksi tapahtuva varojen kartuttaminen tuottavasti, turvaavasti ja vastuulliset näkökohdat huomioiden.

Sijoitussuunnitelma sisältää myös suunnitelman vastuullisen sijoittamisen osalta. Suunnitelmassa kerrotaan, kuinka vastuullista sijoittamista toteutetaan käytännössä eläkerahastossa. Suunnitelma on jäsennetty PRI:n vastuullisen sijoittamisen periaatteiden mukaisesti. Vastuullisen sijoitustoiminnan kehittämisessä, reagoivassa toiminnassa sekä vaikuttamisessa on käytetty vastuullisen sijoittamisen konsulttia, ISS-Ethix. Vastuullisesta sijoittamisesta on kerrottu enemmän erillisessä vastuullisen sijoittamisen toimintakertomuksessa.

3.2 Riskienhallintasuunnitelma

Johtokunta hyväksyi joulukuussa 2016 eläkerahastoa koskevan riskienhallintasuunnitelman vuodelle 2017. Riskienhallintasuunnitelman tarkoituksena on ohjata eläkerahaston sijoitustoiminnan riskienhallintaa. Riskienhallintasuunnitelmassa on lisäksi kuvattu sijoitustoiminnan organisaatio ja toimintatavat.

3.3 Muut johtokunnan käsittelemät asiat

Kertomusvuonna johtokunta käsittelee muun muassa seuraavia asioita:

Finanssivalvonnan vuosivalvontaraportti merkittiin johtokunnassa tiedoksi.

Johtokunnan syysseminaari. Johtokunnalle järjestettiin uuden toimikauden alkaessa seminaari, jossa käsiteltiin laajemmin kirkon eläkerahaston toimintaa ja toimintaympäristöä.

Sijoitusstrategia. Johtokunta hyväksyi joulukuussa sijoitusstrategian vuosille 2017–2020. Sijoitusstrategiassa määritellään kirkon eläkerahaston tehtävät sekä asetetaan sijoitustoiminnan pitkän aikavälin tavoitteet.

Ilmastomuutosstrategia. Eläkerahaston ilmastomuutosstrategian hyväksyttiin 19.12.2016. Kirkon eläkerahaston tavoite on johdonmukaisesti vähentää sijoitustoimintansa hiilijalanjälkeä yli ajan.

Sisäinen tarkastus. Vuonna 2016 sisäisen tarkastuksen kohteena oli salkunhallintajärjestelmän tarkastus. Tarkastuksen teki Deloitte.

Salkkurakenteen muutokset. Kirkon eläkerahasto kehitti vuoden 2016 aikana vaihtoehtoisten sijoitusten omaisuusluokkaa. Omaisuusluokkaan kuuluvat kiinteistösijoitukset, pääomasijoitukset, absoluuttisen tuoton sijoitukset, vaihtoehtoiset korkosijoitukset sekä johdannaiset. Uusia kiinteistösijoitussitoumuksia tehtiin vuoden 2016 aikana yhteensä 34 miljoonaa euroa. Uusia sitoumuksia vaihtoehtoihin korkosijoituksiin tehtiin yhteensä 54 miljoonaa euroa. Absoluuttisten sijoitusten allokaatioon tehtiin 15 miljoonan euron rahastosijoitus. Lisäksi vuoden 2016 aikana tehtiin kolme uutta pääomasijoitusta, uusien sitoumuksien arvo oli yhteensä 14,6 miljoonaa euroa. Suorassa kiinteistösijoitussalkussa tehtiin vuoden aikana yksi muutos, kun Kiinteistö Oy Quartetto F:n osakkeet myytiin 11,75 miljoonan euron kauppahinnalla Antilooppi Ky:lle.

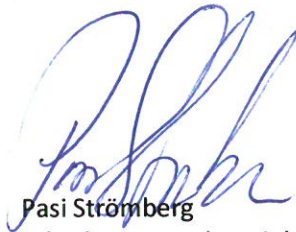
Korkosalkussa suurin muutos tehtiin kehittyvien markkinoiden salkkukokonaisuuden kehittämistyössä. Eläkerahasto luopui yhdestä paikallisvaluuttamääräisiin valtionlainoihin sijoittavasta rahastosta heikentyneen performanssin ja liian suureksi kasvaneen rahastokoon vuoksi. Poistunutta rahastoa korvaamaan valittiin rahasto, jonka sijoitusprofiili sopii paremmin kirkon eläkerahaston kehittyvien markkinoiden lainasijoituksiin. Uusi rahasto allokoii osan sijoituksistaan kehittyvien markkinoiden yrityslainoihin. Tämän lisäksi kehittyvien markkinoiden sijoitussalkkuun valittiin uusi frontier-markkina sijoittava rahasto, jonka avulla on tarkoitus lisätä hajautusta laajentamalla kehittyvien markkinoiden sijoitusuniversumia. Vuoden 2016 aikana jatkettiin korkosalkun painon siirtämistä vaihtoehtoihin korkosijoituksiin perinteisten korkosijoitusten heikkojen tuottonäkymien vuoksi. Salkussa luovuttiin kokonaan yhdestä valtiolainarahastosta ja valtiolainasijoitusten painoa kevennettiin voimakkaasti. Lisäksi lyhyen koron sijoituksissa luovuttiin pitkään käytössä olleesta rahamarkkinarahastosta ja tilalle tulivat määräaikaistalletukset sekä avista-tili.

Osakesalkussa indeksirahastojen osuutta nostettiin vuoden aikana erityisesti pohjoisamerikkalaisessa osakesalkussa aktiivirahastojen heikon tuottokehityksen takia. Passiiviosuuden kasvattamisen myötä, pohjoisamerikkalaisesta osakesalkusta on poistunut yksi aktiivimanageri kokonaan. Eurooppa-osakesalkussa pienyrityksiin sijoittavan rahaston salkunhoitaja vaihtui, tämä johti rahastovaihdokseen. Vuoden loppupuolella käynnistettiin sekä Japanin että kehittyvien osakemarkkinoiden strategian arviointi. Suorien osakemandaattien sopimukset päivitettiin uusien ilmastomuutoskriteerien osalta.

Vaikuttamistapaukset. Eläkerahasto osallistui vaikuttamiskeskusteluihin kaikkien hälyttävien normirikkomustapauksien kanssa vastuullisen sijoittamisen konsultin ISS-Ethixin palvelun kautta. Keskeisiä vaikuttamisteemoja ovat olleet ihmisoikeusasiat, ympäristöasiat sekä työoikeuteen ja korruptioon liittyvät tapaukset. Lisäksi eläkerahasto osallistui aktiivisesti omistamiensa kotimaisten yhtiöiden yhtiökokouksiin ja yrityskeskusteluihin. Vastuullisen sijoittamisen asioita on käsitelty säännöllisesti johtokunnassa vuonna 2016.

Vastuullisen sijoittamisen työryhmän toiminta. Työryhmä kokoontui vuoden 2016 aikana neljä kertaa. Ryhmän tehtävänä on tukea kirkon eläkerahaston vastuullisen sijoittamisen kehittämistä. Työryhmään kuuluvat: Leena Rantanen (puheenjohtaja), Pasi Strömberg, Ira van der Pals, Ilkka Sipiläinen, Tiina Landau, Mika Leskinen, Hanna Silvola, Magdalena Lönnroth sekä Tuija Helenelund.

Eläkejärjestelmän rahoitusryhmän toiminta. Työryhmän kokoontui vuoden 2016 aikana kaksi kertaa. Työryhmän tehtävänä on seurata kirkon eläkerahaston riittävyyttä ja valmistella vuosittain esitys johtokunnalle seuraavana vuonna perittävän työnantajan eläkemaksun ja eläkerahastomaksun suuruudesta. Työryhmään kuuluvat: Leena Rantanen (puheenjohtaja), Pasi Strömberg, Ira van der Pals, Juha Tuohimäki, Ismo Heinström, Roman Goebel ja Eveliina Nyandoto.

Pasi Strömberg
Johtokunnan puheenjohtaja

Ira van der Pals
Johtokunnan sihteeri

VASTUULLISEN SJOITTAMISEN TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2016 KIRKON ELÄKERAHASTON JOHTOKUNTA

Kirkon eläkerahasto on sitoutunut vastuulliseen sijoittamiseen. Vastuullisen sijoittamisen avulla eläkerahasto varmistaa sijoituksilleen hyvän tuoton sekä sijoitusriskien tehokkaan hallinnan. Eläkerahasto ottaa kaikessa sijoitustoiminnassaan huomioon ESG-näkökohdat eli ympäristöön, yhteiskuntaan ja hyvään hallintotapaan liittyvät asiat.

Eläkerahaston kaikki osake- ja korkopuolen varainhoitajat ovat allekirjoittaneet PRI:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet. Tämä tarkoittaa, että kaikki varainhoitajat ovat sitoutuneet huomiomaan ESG-näkökohdat sijoitusprosessissaan ja kehittämään vastuullisen sijoittamisen käytäntöjään. PRI-allekirjoittajana kirkon eläkerahasto on tehnyt vastaavanlaisen sitoumuksen ja raportoi toimintansa edistymisestä vuosittain PRI:lle. Eläkerahaston vastuullinen sijoitustoiminta saa PRI:n vertailussa erinomaisen arvion ja korkeimman arvostuksen A+ varainhoitajien arviointi-, valinta- ja seurantaprosessista.

Vuoden 2016 keskeisin vastuullisen sijoittamisen teema oli ilmastonmuutos. Eläkerahaston uusi ilmastonmuutosstrategia hyväksyttiin johtokunnassa 19. joulukuuta. Lisäksi eläkerahasto on jatkanut vaikuttamistoimintaa yrityskeskustelujen, yhtiökokousosallistumisten ja sijoittaja-aloitteiden muodossa.

1 Kirkon eläkerahaston uusi ilmastonmuutosstrategia

Eläkerahasto haluaa osallistua ilmastonmuutostyöskentelyyn ja on tähän tarkoitukseen laatinut erillisen ilmastonmuutosstrategian. Eläkerahaston tavoitteena on johdonmukaisesti vähentää sijoitustoimintansa hiilijalanjälkeä yli ajan.

Eläkerahaston tärkeimmät työkalut ovat *ESG-analyysi* ja *vaikuttamistoiminta*, näitä voidaan käyttää kaikissa omaisuuslajeissa. Lisäksi *vihreät sijoitukset* ovat keskeisessä asemassa, koska ne ovat välttämättömiä uusien vähähiilisten ratkaisujen kehittämiseksi eri sektoreilla. *Hiilijalanjäljen laskennan* avulla eläkerahasto saa ajantasaisen kuvan sijoitustensa ilmastoriskeistä. *Poissulkevat kriteerit* fossiilisten polttoaineiden sijoituksissa vähentävät eläkerahaston hiiliriskiä suorissa osakesijoituksissa ja toimivat keskustelupohjana varainhoitajien kanssa. *Vähähiiliset indeksituotteet* ovat varteenotettavia vaihtoehtoja passiivisten osakesijoitusten puolella.

Seuraavassa taulukossa on tiivistetty eläkerahaston ilmastonmuutostyökalut ja siihen liittyvät mittarit ilmastonmuutostavoitteen toteuttamiseksi:

Työkalu	Keinot	Mittarit
A. ESG-analyysi	Eläkerahasto ✓ suosii ESG-analyysiin sitoutuneita varainhoitajia.	ESG-analyysia tekevien varainhoitajien määrä. 2016: 17/18 kpl
B. Vaikuttaminen	Eläkerahasto ✓ jatkaa työskentelyä CDP:n ja muiden sijoittaja-aloitteiden parissa ✓ kannustaa varainhoitajiaan huomioimaan ilmastoriskiä ja tukemaan siirtymistä vähähiiliseen talouteen ✓ osallistuu ilmastokeskusteluun muiden sijoittajien, yritysten, järjestöjen sekä viranomaisten kanssa.	Ilmastoaloitteiden ja keskustelujen määrä. 2016: 2 kpl (CDP ja Montréal Carbon Pledge)
C. Vihreät sijoitukset	Eläkerahasto ✓ lisää hajautetusti vihreiden sijoitusten osuutta.	Vihreiden sijoitusten prosenttiosuus koko sijoitusvarallisuudesta. 2016: 1 % (metsä, vihreät obligaatiot, uusiutuva energia ja energiatehokkuus)
D. Hiilijalanjäljen laskenta	Eläkerahasto ✓ raportoi vuosittain hiilijalanjälkensä ja ilmasto-työskentelynsä edistymisestä ✓ kannustaa varainhoitajiaan laskemaan ja raportoimaan sijoitusrahastojen ja mandaattien hiilijalanjäljen.	Osakesijoitusten absoluuttinen hiilijalanjälki vuositasona. 2016: katso taulukko s. 3
E. Sijoituskohteiden poissulkeminen	Eläkerahasto ✓ ottaa käyttöön uudet kriteerit suorissa osake-mandaateissaan ✓ seuraa varainhoitajiensa käyttämiä kriteerejä vuosittaisen ESG-kyselyn avulla.	Poissuljetut yhtiöt mandaattisalkuissa. 2016: 1 kpl (Total SA) Poissulkevia hiilikriteerejä käyttävien varainhoitajien määrä. 2016: 6/18 kpl
F. Vähähiiliset osakeindeksituotteet	Eläkerahasto ✓ seuraa vähähiilisten osakeindeksituotteiden ominaisuuksia ja hinnoittelua eri markkinoilla.	Tuotteiden prosenttiosuus passiivisista osakesijoituksista. 2016: 0 %

Eläkerahasto raportoi jatkossa vuosittain ilmastonmuutostyöskentelyn edistymisestä vastuullisen sijoittamisen toimintakertomuksessa.

2 Vastuullinen sijoittaminen eri omaisuusluokissa

Kirkon eläkerahasto ottaa vastuullisuusnäkökulmat huomioon kaikissa sijoituspäätöksissään. Vuoden 2016 aikana eläkerahastolla oli useita vastuulliseen sijoittamiseen keskittyviä projekteja niin osake-, korko- kuin muiden sijoitusten parissa:

▪ Osakesijoitusten hiilijalanjäljen laskenta

Eläkerahasto osallistui Montréal Carbon Pledge –aloitteeseen ja on sitoutunut raportoimaan osakesijoitustensa hiilijalanjäljen. Hiilijalanjälki raportoidaan ensimmäistä kertaa koko osakesalkulle. Laskennan ulkopuolelle jäävät eläkerahaston osakeindeksirahastot, joiden osuus osakesalkusta on noin 20 prosenttia.

Kehittyvät markkinat	Päästöt/m€ sijoitus	Kokonaispäästöt	Laskettu
Varainhoitaja 1	98,4	3 806,3	
Varainhoitaja 2	45,8	1 227,2	
Varainhoitaja 3	95,5	716,0	
Varainhoitaja 4	75,9	326,5	
Varainhoitaja 5	28,2	1 161,8	
		7 237,9	88 %
<i>MSCI Emerging Markets</i>	<i>373,9</i>		
Eurooppa	Päästöt/m€ sijoitus	Kokonaispäästöt	Laskettu
Varainhoitaja 1	119,1	595,5	
Varainhoitaja 2	58,4	2 879,1	
Varainhoitaja 3	46,8	383,8	
Varainhoitaja 4	84,0	2 797,2	
		6 655,6	75 %
<i>MSCI Europe</i>	<i>88,9</i>		
<i>MSCI Europe Small Cap</i>	<i>216,4</i>		
Globaalit	Päästöt/m€ sijoitus	Kokonaispäästöt	Laskettu
Varainhoitaja 1	15,6	135,7	
Varainhoitaja 2	6,7	197,7	
		333,4	100 %
<i>MSCI World</i>	<i>171,1</i>		
Aasia	Päästöt/m€ sijoitus	Kokonaispäästöt	Laskettu
Varainhoitaja 1	282,8	5 599,4	
		5 599,4	69 %
<i>TOPIX</i>	<i>282,8</i>		
Suomi	Päästöt/m€ sijoitus	Kokonaispäästöt	Laskettu
Varainhoitaja 1	280,9	25 281,0	
Varainhoitaja 2	118,6	4 672,8	
		29 953,8	100 %
<i>Nasdaq Helsinki</i>	<i>235,7</i>		
Pohjois-Amerikka	Päästöt/m€ sijoitus	Kokonaispäästöt	Laskettu
Varainhoitaja 1	73,6	1 464,6	
Varainhoitaja 2	21,8	165,7	
Varainhoitaja 3	37,8	1 663,2	
		3 293,5	50 %
<i>MSCI USA IMI</i>	<i>124,2</i>		

Taulukko: Kaikki varainhoitajat käyttävät arvioinnissa scope 1 ja 2 päästölukuja. Varainhoitajien tietolähteinä ovat toimineet Trucost, Southpole Group, MSCI ESG ja Bloomberg. Taulukossa näkyy esimerkkinä ja vertailukohteena eri markkinaindeksien lukuja. Kokonaispäästöt ovat laskettu per eläkerahaston sijoitustilanne 31.12.2016. Laskettu -luku indikoi raportoivien rahastojen osuuden ko. maantieteellisestä salkusta.

Eläkerahasto pyysi sijoitusrahastojen hiilijalanjälkitiedot suoraan kaikilta varainhoitajilta edistääkseen hiilijalanjälkiraportoinnin kehitystyötä. Osalla varainhoitajista on jo vakiintunut prosessi rahastojensa hiilijalanjäljen mittaamiseksi ja raportoimiseksi. Osalla toimijoista tämä prosessi on vasta alkuvaiheessa ja tietoja on toimitettu erikseen eläkerahaston pyynnöstä.

Huomionarvioista on se, että hiilidioksidipäästöjä raportoivilla yrityksillä ja varainhoitajilla on eri laskentatavat ja tietolähteet käytössään, näin ollen rahastojen tiedot eivät ole keskenään suoraan vertailukelpoisia. Lisäksi varainhoitajat ja niiden käyttämät tietolähteet tekevät oman arvion yritysten päästömääristä, mikäli yritys itse ei raportoi hiilidioksidipäästöistään. Arviot perustuvat usein kyseisen toimialan keskiarvioihin. Eläkerahasto arvioi, että yritysten hiilijalanjäljen laskentaan liittyvät menetelmät ja raportointimittarit tulevat yhdenmukaistumaan lähivuosien aikana. Käynnissä on jo useita projekteja alan mittareiden ja raportoinnin kehittämiseksi.

Hiilijalanjälki vaihtelee merkittävästi eri markkinoiden välillä, usein markkinan toimialarakenteesta johtuen. Käytännössä muutama toimiala vastaa sijoitussalkun hiilidioksidipäästöistä kohdemarkkinasta riippumatta, erityisesti yhdyskuntapalvelut, perusteollisuus- ja energiatoimiala. Pienimmät päästöt tulevat IT-, tietoliikenne- ja rahoitussektorilta.

Suomen osakemarkkinan hiilijalanjälki on merkittävästi korkeammalla tasolla kuin esimerkiksi Euroopan osakemarkkinan. Sijoitusrahastossa muutama merkittävä hiilidioksidintuottaja muodostaa usein suurimman osan kokonaispäästöistä. Esimerkiksi Fortumin vaikutus eläkerahaston Suomi-salkun kokonaispäästöihin on merkittävä (50 prosenttia).

Eläkerahaston ilmastomuutostyöskentelyssä yhteistyö varainhoitajien kanssa on keskeisessä asemassa, koska varainhoitajat vastaavat yritysanalyysistä ja osakevalinnasta eläkerahaston käyttämissä sijoitusrahastoissa. Hiilijalanjälkilaskennan tulosten pohjalta eläkerahasto jatkaa keskustelua ja seurantaa varainhoitajiensa kanssa.

▪ **Vihreät joukkovelkakirjalainat yleistyvät yrityslainarahastoissa**

Vihreiden joukkovelkakirjalainojen (engl. Green Bonds) markkina on kasvanut merkittävästi viimeisten vuosien aikana. Arvioidaan, että markkinan koko kaksinkertaistui vuodesta 2015 vuoteen 2016. Sekä yritykset että valtiot laskevat liikkeeseen vihreisiin hankkeisiin kohdistettuja joukkovelkakirjalainoja. Perinteisen joukkovelkakirjalainamarkkinan rinnalla vihreä markkina on edelleen pieni.

Eläkerahastolla ei toistaiseksi ole pelkästään vihreisiin joukkovelkakirjalainoihin keskittyvää rahastoa, mutta vihreitä joukkovelkakirjalainoja löytyy yhä useammasta yrityslainarahastosta rinnakkain perinteisten joukkovelkakirjalainojen kanssa. Esimerkiksi LähiTapiola Yrityskorko –rahaston sijoituksista noin viisi prosenttia on vihreitä joukkovelkakirjalainoja.

▪ **Uusi mikrolainarahasto**

Vaikuttavuussijoittaminen (engl. Impact Investing) on yksi eläkerahaston käyttämistä vastuullisen sijoittamisen lähestymistavoista. Vaikuttavuussijoittamisella tarkoitetaan sijoituksia yrityksiin, organisaatioihin tai rahastoihin, joiden tarkoituksena on tehdä mitattavissa olevaa sosiaalista tai ympäristöllistä muutosta sijoitustuottojen rinnalla.

Eläkerahasto teki ensimmäisen vaikuttavuussijoituksensa SEB Microfinance II -rahastoon keväällä 2014. Eläkerahasto teki syyskuussa 2016 toisen vaikuttavuussijoituksen SEB Microfinance IV –rahastoon. Uuden sijoituksen myötä yli prosentti eläkerahaston sijoitussalkusta kohdistuu mikrolainasijoituksiin. Molemmat mikrolainarahastot toimivat samalla strategialla ja rahastojen varat sijoitetaan paikallisten mikrorahoituslaitosten lainasopimuksiin. Mikrorahoituslaitokset lainaavat rahaa kehittyvien maiden

pienyrittäjille. SEB Microfinance -rahastoilla on epäsuorasti melkein kymmenen miljoonaa laina-asiakasta neljänkymmenen eri mikrorahoituslaitoksen kautta.

Mikrorahoitussegmentillä on tärkeä vaikutus kehittyvien maiden talouskasvuun. Mikrorahoituslaitokset rahoittavat matalan tulotason yrittäjiä, joilla ei ole pääsyä tavalliseen pankkijärjestelmään. Näillä asiakkailla ei ole vakuuksia tai lainojen koko on liian pieni herättääkseen paikallisten pankkien kiinnostusta. Pienyrittäjän menestyminen rakentaa taloudellista turvaa ja hyvinvointia yrittäjän omassa lähipiirissä. Liiketoiminnan kasvattaminen tuo mukaan lisää perheitä ja paikallisväestöä positiiviseen talouskierteeseen.

3 Varainhoitajien ESG-kysely

Kirkon eläkerahasto teki neljännen vuosittaisen kyselyn varainhoitajiensa vastuullisen sijoittamisen aktiivisuuden tasosta. ESG-asiat ja siihen liittyvät vaatimukset arvioidaan perusteellisesti varainhoitajan valintavaiheessa, mutta eläkerahasto haluaa myös seurata yhteistyökumppaneidensa edistymistä vuosittain.

Kyselyn tulosten pohjalta eläkerahasto käy keskustelua varainhoitajiensa kanssa toimintatapojen kehittämiseksi. Varainhoitajalla ei tarvitse olla kaikkia vastuulliseen sijoittamiseen liittyviä prosesseja käytössä yhteistyön alusta alkaen, vaan eläkerahasto voi osallistua näiden prosessien kehitystyöhön. Varainhoitajan sitoutuminen PRI-periaatteisiin on tärkeä lähtökohta.

Eläkerahasto lähetti kyselylomakkeen kahdeksalletoista osake-, korko- ja vaihtoehtoisten sijoitusten varainhoitajalle. Kysely koostuu kuudesta eri osa-alueesta:

1. Varainhoitajan ESG-profiili
2. Periaatteet ja prosessit
3. Resurssit ja osaaminen
4. ESG-integrointi
5. Aktiivinen omistajuus
6. Raportointi

Kyselyn vahvin osa-alue kaikille varainhoitajille oli omien vastuullisen sijoittamisen periaatteiden ja prosessien (2.) määrittäminen. Kyselyyn osallistuneista 18 varainhoitajasta kaikki ovat PRI-allekirjoittajia ja kaikilla varainhoitajilla on vastuullisen sijoittamisen ohjeet käytössä. Suurin osa varainhoitajista kertoo, että ilmastomuutokseen liittyvät sijoitusriskit ja mahdollisuudet ovat huomioitu vastuullisen sijoittamisen ohjeissa.

Kahdellatoista varainhoitajalla on käytössä erityinen lista poissuljettavista sijoituskohteista. Sijoituskohteiden välttäminen on eläkerahaston kyselyn tulosten perusteella yleisin vastuullisen sijoittamisen lähestymistapa. Myös aktiivinen omistajuus ja ESG-integrointi ovat yleisesti käytettyjä lähestymistapoja. Vaikuttavuussijoittaminen on edelleen harvinaista (3 varainhoitajaa).

Suurin osa varainhoitajista järjestää vastuullisen sijoittamisen tiedotus- ja koulutustilaisuuksia henkilöstölleen. Toisaalta tämä toiminta ei vielä vaikuta siihen, miten laajasti ESG-asiat otetaan mukaan varainhoitajan sijoitusprosessiin tai millä tavalla varainhoitaja tuo ESG-tietoa ja resursseja työntekijöidensä käyttöön.

Kaikki varainhoitajat tapaavat säännöllisesti yrityksiä ja suurin osa varainhoitajista keskustelee ainakin välillä ESG-asioista. 17 varainhoitajaa analysoi ESG-asioita sisäisesti ja/tai ostavat ESG-tietoja ulkopuoliselta palveluntarjoajalta.

Kaksitoista varainhoitajaa mittaavat tai alkavat mitata rahastojensa hiilijalanjälkeä vuoden 2017 aikana. Muutama näistä varainhoitajista raportoivat hiilijalanjäljen vain sisäisesti. Varainhoitajat eivät toistaiseksi ole asettaneet määrällisiä vähennystavoitteita sijoitustoimintansa hiilidioksidipäästöille. Vaikka yritysten veropolitiikkaan ja verovastuullisuuteen liittyvä keskustelu käy vilkkaana, kuusi varainhoitajaa ei seuraa sijoituskohteidensa veronäkökulmia.

Kyselyn haastavin osa-alue varainhoitajille oli ESG-integrointi (4.) ja toiminnasta raportointi (6.). Tärkeimpien ESG-asioiden määrittäminen on osoittautunut vaikeaksi ja erillinen vastuullisen sijoittamisen raportointi on toistaiseksi rajallista niin sisällön kuin säännöllisyyden osalta.

4 Vaikuttamistoiminta 2016

Vaikuttamistoiminnan avulla kirkon eläkerahasto haluaa kantaa vastuunsa omistajana ja varmistaa sijoituskohteidensa kestävä arvonkehityksen pidemmällä aikavälillä. Jotta tämä olisi mahdollista, sijoituskohteina olevien yritysten on toimittava pitkäjänteisesti ja hallittava riskit omistajien edun mukaisesti. Eläkerahaston lähtökohtana on keskustella yritysten kanssa toimintatapojen muuttamiseksi.

Eläkerahaston vaikuttamistoimintaan kuuluu yhtiökokouksiin osallistuminen, sijoitussalkun vastuullisuusseulonta ja kansainväliset vaikuttamiskeskustelut sekä sijoittaja-aloitteisiin osallistuminen.

▪ Yhtiökokoukset

Keväällä 2016 kirkon eläkerahasto osallistui 13 kotimaisen pörssiyhtiön yhtiökokoukseen. Osallistuminen tapahtui yhdessä suorien suomalaisten osakemandaattien hoidosta vastaavien varainhoitajien, Nordean ja Evlin kanssa. Osallistumiskriteerinä oli, että yhtiö on suomalaisen osakesalkun merkittävimpien omistusten joukossa tai yhtiökokouksen esityslistalla on erityisen ajankohtaisia aiheita.

Listaus yhtiökokouksista, joihin kirkon eläkerahaston edustaja on osallistunut sekä niissä mahdollisesti suoritetuista äänestyksistä:

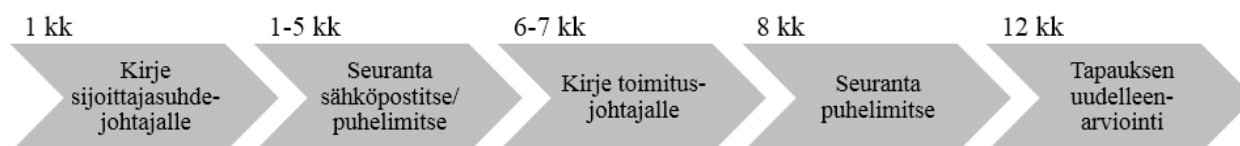
7.3.2016	Kone Oyj B	Ei äänestyksiä
8.3.2016	Amer Sports Oyj	Ei äänestyksiä
15.3.2016	Basware Oyj	Ei äänestyksiä
17.3.2016	Lassila & Tikanoja Oyj	Ei äänestyksiä
21.3.2016	Kemira Oyj	Ei äänestyksiä
22.3.2016	Tieto Oyj	Ei äänestyksiä
31.3.2016	Elisa Oyj	Ei äänestyksiä
1.4.2016	Asiakastieto Group Oyj	Ei äänestyksiä
4.4.2016	Kesko Oyj B	Ei äänestyksiä
5.4.2016	Fortum Oyj	Ei äänestyksiä
7.4.2016	UPM-Kymmene Oyj	Ei äänestyksiä
21.4.2016	Huhtamäki Oyj	Ei äänestyksiä
21.4.2016	Sampo Oyj A	Ei äänestyksiä

Eläkerahaston osakerahastojen puolella rahastoyhtiöt osallistuivat yhteensä satoihin yhtiökokouksiin ja äänestyksiin vuoden 2016 aikana. Eläkerahaston käyttämien osakeindeksirahastojen osalta osallistumisaste oli noin 90 prosenttia kaikista sijoituksista.

▪ Vastuullisuusseulonta ja kansainväliset vaikuttamiskeskustelut

Eläkerahasto seuloo sijoitussalkkunsu kahdesti vuodessa, jotta salkun vastuullisuudesta saadaan ajantasainen kokonaiskuva. Seulonnasta vastaa yritysvaluuuanalyysiin erikoistunut tutkimus- ja konsultointiyhtiö ISS-Ethix. ISS-Ethixin analyysipalvelun avulla eläkerahasto pystyy tunnistamaan sijoitussalkun kansainväliset sopimusrikkomustapaukset (ympäristönormit, ihmisoikeus, työoikeus ja korruptio) sekä kartoittamaan erityistä tarkkailua vaativat toimialat (tupakka, aseet, aikuisviihde, alkoholi ja uhkapeli). Seulontatulokset ja niiden käsittely ovat pysyvä osa eläkerahaston omaisuudenhoitajatapaamisia. Tulokset käsitellään myös eläkerahaston johtokunnassa.

Seulontatulokset toimivat vaikuttamistoiminnan lähtökohtana. Eläkerahasto osallistuu ISS-Ethixin välityksellä vaikuttamiskeskusteluihin vakavia normirikkomuksia tehneiden yritysten kanssa. Vaikuttamiskeskustelut yritysten kanssa tapahtuvat kirjeiden, puhelinkonferenssien tai tapaamisten välityksellä. Vaikuttamiskeskustelun suunnitteluvaiheessa ISS-Ethix laatii listan toimenpiteistä, joita yrityksen tulisi suorittaa toimintansa puutteiden korjaamiseksi ja uusien ongelmien välttämiseksi. Toteutuneita toimenpiteitä käytetään vaikuttamiskeskustelussa edistymisen merkinä. Yritys poistuu seurantalialta ja vaikuttamiskeskustelu päättyy, kun kaikki toimenpiteet ovat suoritettu.

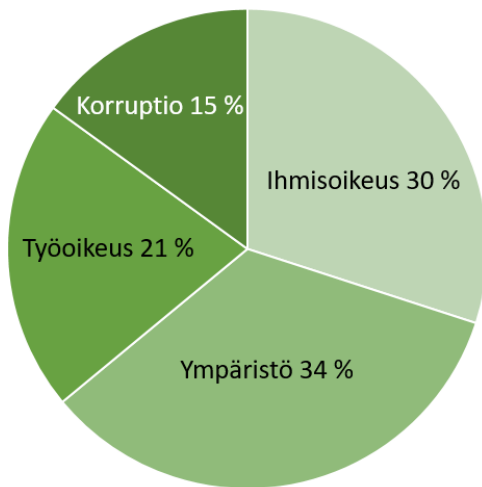
Kuva: ISS-Ethixin vaikuttamisprosessi.

Kaikki vaikuttamistapaukset ovat erilaisia, ja positiivisten tulosten saavuttaminen voi kestää vuosia. Vaikuttamisen tavoite on saada yritys luomaan kestävät toimintamallit ja hyvä hallintotapa tulevaisuutta varten, ja sitä kautta luoda omistajilleen lisäarvoa.

Jos vaikuttamiskeskusteluilla ei pystytä muuttamaan yrityksen toimintaa, eläkerahasto voi harkita sijoituksesta luopumista. Sijoitusrahastoissa eläkerahasto on yksi osuudenomistaja monen muun joukossa, mutta eläkerahasto pyrkii ennakoivasti ja tapauskohtaisesti vaikuttamaan salkunhoitajan arvopaperivalintoihin.

ISS-Ethixin vaikuttamispalvelun piiriin kuului yhteensä 106 yritystä vuonna 2016. Yhteydenottojen vastausprosentti oli 56 %. Yli puolet vaikuttamiskeskusteluista liittyivät ihmisoikeus- ja ympäristönormien rikkomiseen. Kirkon eläkerahasto ei omista kaikkia vaikuttamispalvelun piiriin kuuluvia yrityksiä, vaan tarkoituksena on olla mukana vaikuttamassa myös potentiaalsiin sijoituskohteisiin.

Kuva: Eri normirikkomusalueet ja niiden jako vaikuttamispalvelussa 2016.

Esimerkkejä eläkerahaston vaikuttamiskeskusteluista ja tuloksista:

Ihmisoikeus ja lapsityövoima. Stora Enso Oyj poistui ISS-Ethixin punaiselta seurantalistalta. Vuonna 2014 esiin nousseen tapauksen taustalla on lapsityövoiman käyttö Pakistanin toiminnoissa. Stora Enso on tämän jälkeen suorittanut laajan ihmisoikeusarvioinnin toiminnoistaan, johon osallistui 93 toimintoyksikköä 23 eri maasta. Yritys tekee yhteistyötä sekä ILO:n että Danish Institute for Human Rights –järjestön kanssa lapsityövoiman käytön poistamiseksi ja käytäntöjen muuttamiseksi paikallisissa tuotantoketjuissa.

Ympäristö ja ilmastonmuutos. Vuoden 2016 aikana ISS-Ethix keskusteli seitsemän yrityksen kanssa niiden ilmastonmuutostyöskentelystä: Entergy Corp., MDU Resources Group, NorthWestern Corp., Peabody Energy Corp., The Southern Co., TranscanadaCorp. ja Westar Energy. Kaikki yritykset toimivat hiili, öljy, kaasu ja sähköntuotannon aloilla Pohjois-Amerikassa. Keskustelu keskittyi yritysten hiilijalanjäljen vähentämiseen, ilmastonmuutoksen tuomien taloudellisten liiketoimintavaikutusten arviointiin sekä tulevan ilmastopolitiikan ennakointiin. Neljä yritystä vastasi ISS-Ethixin yhteydenottoon.

Työoikeusasiat. Camposol SA on avoimesti jakanut lisätietoja Perussa tapahtuneista työoikeusrikkomuksistaan. Tapaus liittyy ammattiliiton oikeuksien polkemiseen. Viimeisen kolmen vuoden aikana yritys on käynyt aktiivista dialogia paikallisten kauppajärjestöjen kanssa, eikä ammattiliiton kanssa ole enää ollut konflikteja tänä aikana. Camposol SA on myös ollut ehdolla Ethical Trading Initiative –järjestön ”yhteiskunnallisen dialogin parhaat käytännöt” –palkinnonsaajaksi.

Korruptio ja lahjonta. Vuoden 2016 aikana ISS-Ethixillä oli useita korruptioon ja lahjontaan liittyviä keskusteluja käynnissä. Suurin osa yrityksistä ovat aasialaisia ja brasilialaisia. Aasialaisista yrityksistä vain ZTE Corp. (Kiina) ja Sun Hung Kai Properties Ltd. (Hong Kong) vastasivat yhteydenottoihin. Lahjontatutkiminnan kohteena oleva Petrobras (Brasilia) on myös toimittanut kattavasti tietoa tapauksen edistymisestä ja siihen liittyvistä toimenpiteistä.

▪ Sijoittaja-aloitteet ja foorumit

PRI:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet. Kirkon eläkerahasto on vuodesta 2008 sitoutunut PRI:n periaatteisiin ja on rakentanut vastuullisen sijoittamisen toimintansa näiden periaatteiden ympärille. PRI-periaatteet tukevat eläkerahastoa vastuullisen sijoitustoiminnan toteutuksessa.

Finsif – Suomen vastuullisen sijoittamisen foorumi. Finsifin tarkoitus on edistää vastuullista sijoittamista Suomessa. Kirkon eläkerahasto on ollut mukana vaikuttamassa Finsifin toimintaan hallitusjäsenenä sekä aktiivisena työryhmäjäsenenä yhdistyksen perustamisesta vuodesta 2010 lähtien. Finsif tukee eläkerahaston vastuullista sijoitustyöskentelyä keräämällä yhteen samanhenkisiä sijoittajia, joiden kanssa eläkerahasto voi vaihtaa kokemuksia ja parhaita käytäntöjä vastuulliseen sijoittamiseen liittyen.

Carbon Disclosure Project (CDP). Eläkerahasto on vuodesta 2007 lähtien tukenut CDP:tä ja sen hallinnoimia aloitteita, kuten CDP Water Disclosure ja Carbon Action. CDP:n kautta eläkerahasto on mukana kehittämässä yritysten ilmastomuutostyöskentelyä ja raportointia. Vastuulliselle sijoittajalle on tärkeää saada luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa yritysten vastuullisesta toiminnasta. CDP lähettää vuosittain kyselylomakkeita tuhansille yrityksille.

Montréal Carbon Pledge. Eläkerahasto osallistuu Montréal Carbon Pledge -ilmastoaloitteeseen. PRI perusti Montreal Carbon Pledge – aloitteen vuosikokouksessaan Quebecissä syyskuussa 2014. Tarkoituksena oli kerätä mahdollisimman monta sijoittajaa mukaan aloitteeseen ennen Pariisin ilmastokokousta. Aloitteen osallistujat sitoutuvat mittaamaan ja raportoimaan sijoitussalkkujensa hiilijalanjäljen. Ensimmäiset osallistujat olivat joukko kansainvälisiä eläkerahastoja. Aloitteella oli joulukuussa 2016 yli 120 allekirjoittajaa, jotka yhteensä edustavat 10 triljoonan US-dollarin sijoitusvarallisuutta.

5 Vastuullisen sijoittamisen työryhmä

Vastuullisen sijoittamisen työryhmä on asiantuntijaelin, joka neuvoo kirkon eläkerahaston johtokuntaa vastuullista sijoittamista ja yritysten vastuullisuutta koskeissa kysymyksissä. Työryhmä kokoontui neljä kertaa vuoden 2016 aikana. Kokousaiheena oli muun muassa Panama-papereiden paljastus ja Nordean toimintamalli asiakkaidensa verosuunnittelun avustamisessa. Lisäksi työryhmä osallistui vuoden aikana eläkerahaston ilmastomuutosstrategian valmisteluun.

Työryhmän jäsenet ovat:

Kirkon eläkerahaston johtaja Leena Rantanen (puheenjohtaja)
 Toimitusjohtaja Pasi Strömberg, Eläkekassa Verso
 Yhteiskunnan ja kestävän kehityksen asiantuntija, rovasti Ilkka Sipiläinen, Kirkkohallitus
 Vastuullisen sijoittamisen senior-analyttikko Tiina Landau, Ilmarinen
 Head of ESG Mika Leskinen, OP Varallisuudenhoito
 Apulaisprofessori Hanna Silvola, Aalto Yliopisto
 Tiedottaja Tuija Helenelund, Kirkon tiedotuskeskus
 Sijoitusjohtaja Ira van der Pals, Kirkon eläkerahasto
 Salkunhoitaja ja vastuullisen sijoittamisen asiantuntija Magdalena Lönnroth (ryhmän koordinaattori),
 Kirkon eläkerahasto

Evangelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu 31.12.2015

1 Eläkevastuun käsitteestä

Eläkevastuulla tarkoitetaan sitä rahamäärää, mikä tarkasteluhetkellä riittäisi tulevine sijoitustuottoineen kattamaan tarkasteluhetkeen mennessä ansaittujen eläke-etuuksien kustannukset tulevaisuudessa. Eläkevastuuseen liittyy siis aina oletus tietystä sijoitusten tuotosta. Evangelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu kertoo, mikä on kirkon entisille ja nykyisille työntekijöilleen antaman eläkelupauksen hinta yhteensä laskentahetkellä.

Eläkevastuu riippuu valitun sijoitusten tuotto-oletuksen lisäksi myös muista valituista oletuksista, esimerkiksi siitä, miten vakuutettujen eliniän odotetaan tulevaisuudessa kehittyvän, minkä ikäisinä eläkkeelle oletetaan siirryttävän ja miten monien odotetaan jatkossa jäävän työkyvyttömyyseläkkeelle.

Eläkevastuun arvioimiseksi on tärkeää tuntea mahdollisimman tarkkaan laskentahetkeen mennessä karttuneiden eläkkeiden suuruus. Koska työssä olevat kartuttavat eläkkeitään joka vuosi ja koska eläkkeelle siirtyy uusia ihmisiä ja eläkkeeseen oikeutettuja myös kuolee, ei eläkevastuu ole vakio, vaan se muuttuu vuosittain.

Eläkevastuu koostuu korvausvastuusta ja vakuutusmaksuvastuusta. Korvausvastuulla tarkoitetaan vastuuta niistä tapauksista, joissa eläke-tapahtuma on jo sattunut, eli alkaneiden vanhuus-, perhe-, työkyvyttömyys- ja osaaikaeläkkeiden pääoma-arvoa. Vakuutusmaksuvastuulla tarkoitetaan sellaisten laskentahetkeen mennessä karttuneiden eläkeoikeuksien pääoma-arvoa, joissa eläke ei ole vielä alkanut.

2 Eläkevastuun laskenta

Evangelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu on laskettu täyden rahastoinnin periaatteen mukaisesti noudattaen evangelis-luterilaisen kirkon eläkelakia, julkisten alojen eläkelakia sekä soveltuvien osin työntekijäin eläkelain rekisteröidyn lisäeläketurvan, työntekijän eläkelain (TyEL) ja Finanssivalvonnan antamia eläkesäätiön eläkevastuun (FIVA 3/01.00/2012) laskuperusteita. Lähtökohtana ovat olleet vakuutustoimessa yleisesti hyväksytyt matemaattiset mallit ja laskentaperiaatteet.

Eläkevastuu on laskettu yksilöllisesti jokaiselle kirkon eläkejärjestelmän piirissä eläkettä joskus työhistoriansa aikana kartuttaneelle henkilölle, olipa tämä jo eläkkeellä, kirkon eläkejärjestelmän piiriin kuuluvassa työssä tai työstä eronnut, mutta ei vielä eläkkeellä. Laskenta on tehty ns. prospektiivisellä menetelmällä eli laskemalla jokaiselle henkilölle laskentahetkeen mennessä kirkon eläkejärjestelmän piirissä karttuneista eläkeoikeuksista pääoma-arvot diskonttaamalla tulevaisuudessa maksettavat eläkkeet laskentahetkeen. Laskennassa on käytetty TyEL-perusvakuutuksen kuolevuutta ja työkyvyttömyysalkavuuksia.

Diskonttokorkona on käytetty 2,7 prosenttia, jonka on katsottu olevan tulevien ansiotasomuutosten ja eläkkeiden indeksikorotusten ylittävä reaalikorko. Vastaavaa korkoa käytetään myös valtion eläkejärjestelmän mukaisen eläkevastuun laskennassa. Lisäksi laskelmissa on otettu huomioon myös elinaikakertoimen vaikutus. Elinaikakertoimina on käytetty Eläketurvakeskuksen ennustetta. Laskentatuloksissa on esitetty vuoden 2015 eläkevastuu vertailun vuoksi myös 2,5 ja 3,0 prosentin diskonttokoroilla laskettuna.

2.1 Muutokset eläkevastuun laskennassa

2.1.1 Kuolevuusperuste uudistus

Eläkevastuun laskennassa on nyt otettu käyttöön TELA:n laskuperusteasiain neuvottelukunnan kuolevuusperustejaoksen määrittämä uusi kuolevuusperuste. Uusi kuolevuusperuste on kaksiosainen, jossa kuolevuuden kehitys on erilainen nivelkohdan (70 vuotta) molemmilla puolilla. Uusi kuolevuusperuste alentaa nuorten miesten ja naisten sekä yleisestikin miesten kuolevuutta vanhaan perusteeseen verrattuna, ja korottaa yli 65-vuotiaiden naisten kuolevuutta lähemmäksi samanikäisten miesten kuolevuutta.

Uusi kuolevuusperuste korottaa aktiivien ja vapaakirjalaisten eläkevastuuta, mutta alentaa eläkkeensaajien eläkevastuuta. Uuteen kuolevuusperusteeseen siirtymisen vaikutus eläkevastuuseen per 31.12.2015 on noin -42,6 miljoonaa euroa.

2.1.2 Palkattomien aikojen perusteella karttunut eläkevastuu

Laskelma sisältää nyt myös arvion palkattomien aikojen perusteella karttuneesta eläke-etuudesta syntyneestä eläkevastuusta. Työeläkejärjestelmän kustannustenjaossa palkattomilta ajoilta karttuneiden eläke-etuuksien eläkemeno jaetaan eläkelaitosten kesken palkkasummien suhteessa.

Keva on saanut Eläketurvakeskuksesta arvion koko työeläkejärjestelmässä palkattomilta ajoilta tarkasteluhetkeen mennessä karttuneiden eläke-etuuksien eläkemenosta ja palkkasummasta vuoteen 2085 saakka. Eläketurvakeskuksen ennustetta palkattomien eläkemenosta ja työeläkejärjestelmän palkkasummasta ja Kevan pitkän tähtäimen eläkemenoennusteen palkkasumma-arviota käyttäen on laskettu arvio kirkon eläkejärjestelmän osuudesta palkattomien aikojen perusteella karttuneiden eläke-etuuksien eläkemenosta. Arvio palkattomien aikojen eläkevastuusta on saatu diskonttaamalla eläkemenovirta eläkevastuun laskentahetkeen.

Arvio palkattomien aikojen perusteella karttuneiden eläke-etuuksien perusteella syntyneestä eläkevastuusta per 31.12.2015 on noin 33,3 miljoonaa euroa.

2.1.3 Muutos osatyökyvyttömyyseläkkeiden vastaisen vanhuus- ja perhe-eläkevastuun laskennassa

Kuolevuusperuste uudistuksen johdosta korvausvastuun laskentaa päivitettiin myös osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden vastaisen vanhuus- ja perhe-eläkevastuun laskennan osalta. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan henkilön vanhuuseläke myönnetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen suurui-

sena ja hänen jälkeensä myönnettävät perhe-eläkkeet lasketaan täyden työkyvyttömyyseläkkeen mukaan. Korvausvastuun laskentaa on nyt muutettu siten, että vastainen vanhuus- ja perhe-eläkevastuu lasketaan täyden työkyvyttömyyseläkkeen mukaan. Aiemmin laskenta on tehty osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruuden mukaan. Muutos korottaa eläkevastuuta per 31.12.2015 noin 22,9 miljoonan euroa.

3 Laskentatulokset

3.1 Eläkevastuu per 31.12.2015

Yksilöllisesti laskettu uuden kuolevuusperusteen ja 1.1.2017 voimaan tulevan eläkeuudistuksen mukainen evankelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu per 31.12.2015 on

	Alkanut vastuu	Vastainen vastuu	Yhteensä
Aktiivit ja vapaakirjalaiset	0	1 983 904 612	1 983 904 612
Eläkkeensaajat	2 153 237 067	332 991 538	2 486 228 605
Palkattomat ajat			33 332 537
Yhteensä	2 153 237 067	2 316 896 150	4 503 465 755

Eläkevastuun tarkempi erittely on esitetty liitteessä 1. Vanhan kuolevuusperusteen mukainen eläkevastuun määrä per 31.12.2015 on 4 546 084 317 euroa. Kuolevuusperustemuutoksen vaikutus eläkevastuun määrään on -42 618 563 euroa (noin -0,94 %).

3.2 Eläkevastuu per 31.12.2015 vaihtoehtoisilla diskonttokoroilla

Koron valinnalla on eläkevastuun laskennan yksittäisistä oletuksista ehkä suurin vaikutus eläkevastuun suuruuteen. Kun eläkevastuun laskennassa käytettävää korkoa kasvatetaan (ts. rahoille oletetaan korkeampi tuotto tulevaisuudessa), eläkevastuun määrä laskee ja vastaavasti korkoa alennettaessa (rahoille oletetaan pienempi tuotto tulevaisuudessa) eläkevastuun määrä kasvaa.

3.2.1 Eläkevastuu per 31.12.2015 diskonttokorolla 3,0 %

Alla olevassa taulukossa on uuden kuolevuusperusteen ja 1.1.2017 voimaan tulevan eläkeuudistuksen mukainen evankelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu per 31.12.2015, kun korko on 3,0 prosenttia yli etuuksien nousun.

	Alkanut vastuu	Vastainen vastuu	Yhteensä
Aktiivit ja vapaakirjalaiset	0	1 868 330 949	1 868 330 949
Eläkkeensaajat	2 097 811 860	316 780 491	2 414 592 351
Palkattomat ajat			31 288 515
Yhteensä	2 097 811 860	2 185 111 440	4 314 211 814

3.2.2 Eläkevastuu per 31.12.2015 diskonttokorolla 2,5 %

Alla olevassa taulukossa on uuden kuolevuusperusteen ja 1.1.2017 voimaan tulevan eläkeuudistuksen mukainen evankelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu per 31.12.2015, kun korko on 2,5 prosenttia yli etuuksien nousun.

	Alkanut vastuu	Vastainen vastuu	Yhteensä
Aktiivit ja vapaakirjalaiset	0	2 066 563 235	2 066 563 235
Eläkkeensaajat	2 191 630 029	344 449 868	2 536 079 897
Palkattomat ajat			34 809 017
Yhteensä	2 191 630 029	2 411 013 103	4 637 452 149

3.3 Eläkevastuu per 31.12.2016

Evankelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu per 31.12.2016 on laskettu retrospektiivisesti eläkevastuusta per 31.12.2015. Vuoden 2014 eläkevastuu on korkoutettu hetkelle 31.12.2016. Eläkevastuuseen on lisätty vuoden 2016 aikana karttuva vastuu ja vähennetty vuoden 2016 eläkemeno vuoden puolivälistä vuoden loppuun korkoutettuna.

Retrospektiivisellä menetelmällä saatu uuden kuolevuusperusteen ja 1.1.2017 voimaan tulevan eläkeuudistuksen mukainen evankelis-luterilaisen kirkon eläkevastuu per 31.12.2016 on 4 561 800 000 euroa. Vanhan kuolevuusperusteen mukainen eläkevastuun määrä per 31.12.2016 on 4 603 400 000 euroa. Kuolevuusperustemuutoksen vaikutus eläkevastuun määrään on -41 600 000 euroa (noin -0,90 %).

1 Eläkevastuun per 31.12.2015 erittely

	Alkanut vastuu	Vastainen vastuu			Yhteensä	Arvio lisäturvan osuudesta (euroa / %)		
		Vanhuus	Työkyvyttömyys	Perhe				
Aktiivit ja vapaakirjan saaneet		0	1 660 706 362	147 782 856	143 705 079	1 952 194 297	24 439 032	1.3 %
Eläkkeensaajat								
Vanhuuseläkkeet	2 041 710 520		0	0	155 446 518	2 197 157 037	88 772 059	4.0 %
Työkyvyttömyyseläkkeet	59 384 226	188 117 933		0	13 279 040	260 781 200	3 467 026	1.3 %
Osa-aikaeläkkeet	3 136 154	331 461		0	21 238	3 488 853	0	0.0 %
Perhe-eläkkeet	99 130 393	0		0	0	99 130 393	0	0.0 %
Yhteensä	2 203 361 293	188 449 394		0	168 746 796	2 560 557 483	92 239 084	3.6 %
Palkattomat ajat						33 332 537		
Yhteensä	2 203 361 293	1 849 155 756	147 782 856	312 451 874	4 546 084 317		116 678 116	2.6 %

JULKISEN ALAN TYÖELÄKEOSA AJA

Kirkon työeläkemenoenuste

Eläkemeno, eläkemaksut ja rahastointitarve

Risto Louhi

Kirkon eläkerahaston johtokunta

31.1.2017

Mitä eläkkeitä ennuste koskee

- Eläke-ennustemallilla mallinnetaan kirkon *työeläkkeitä* (mm. vanhuus, työkyvyttömyyseläke, kuntoutustuki, perhe-eläke jne.)
- Ennuste ei siis käsittele esim. ylimääräisiä eläkkeitä, kuntoutusrahoja tms.
- Ennustettava suure on vuosittain eri laitoksissa yhteensä maksettujen kirkon työeläkkeiden eläkemeno lisättynä kunkin vuoden palkattomien aikojen kustannuksilla. Tämä ei ole aivan sama kuin tilinpäätöksessä oleva luku, sillä tilinpäätös sisältää muitakin kuin työeläkkeitä ja perustuu osittain ennakkomaksuihin/hyvityksiin, joita mallinnuksessa ei voida ottaa huomioon.
- Tarkempi tieto mallin kohteena olevasta vuotuisesta kirkon työeläkemenosta saadaan vasta seuraavan vuoden lokakuussa, kun lopulliset kustannustenjaon päätökset on tehty.

18.1.2017

Ennustettava eläkemeno

- Mallin ennustama eläkemeno koostuu seuraavista osista

Mallinnettu eläkemeno = Kirkon työeläkelaitoksen itse maksama kirkon *työeläkemeno*
+ lopullinen maksu muiden laitosten maksamista kirkon työeläkkeistä
- kirkon työeläkelaitoksen maksamat palkattomista ajoista karttuneet eläkeosat
+ palkkasummaan perustuva maksu palkattomista ajoilta karttuneista eläkeosista

- Tämän eläkemenoenusteen tavoitteena on odotettavissa olevan pitkän aikavälin kehityskulun esilletuominen valituissa skenaarioissa.
- Laskelmat eläkemenosta ovat herkkiä lähtötietojen luotettavuudelle, oletetulle indeksikehitykselle ja pitkällä aikavälillä myös oletetulle vakuutettujen lukumäärän muutokselle.

18.1.2017

- Pitkän aikavälin laskelmassa ei sisällä mitään todellista omaa indeksiennustetta, vaan laskelmassa nojataan ETK:n pitkän aikavälin ennustelaskelman indeksioletuksiin:
 - Pitkän aikavälin kuluttajahintaindeksin vuosikasvuksi oletetaan 1,7 %.
 - Pitkän aikavälin reaalin ansiotason muutos on 1,5 % (oli 1,6 % vuoden 2015 ennusteprojektissa).
- Lähivuosina noudatetaan ETK:n lyhyen tähtäimen ennusteen indeksioletuksia.
- Ennusteessa huomioidaan vuoden 2017 eläkeuudistus.

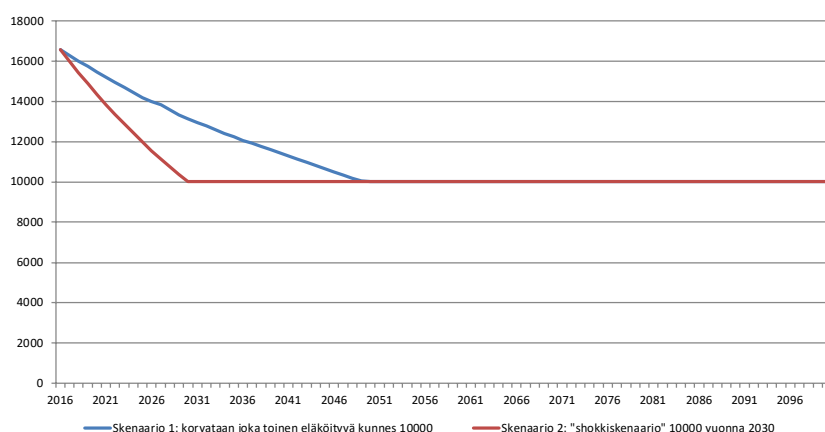
18.1.2017

Olennaiset muutokset vuosien 2015 ja 2016 ennusteprojektien välillä

- Tilojen väliset siirtymätodennäköisyydet on ensimmäistä kertaa arvioitu pelkästään kirkon työeläkevakuutettuja koskevien aineistojen pohjalta.
- Kuolevuuden lähtötasoa koskevaa arviota on päivitetty.
- Pitkän aikavälin ansiotason reaalimuutoksen oletetaan ETK:n tavoin olevan 1,5% eikä 1,6 %
- Muutos kirkollisveroperusteisen maksun tasossa, sekä vastaavat muutokset työnantajamaksussa.
- Kilpailukyky sopimuksen (kiky) mukaiset muutokset (mm. palkkasumma, työntekijä- ja työnantajamaksut).
- Vakuutettuja koskevien lähtötiedoissa tapahtuneiden muutosten vaikutus lukumääräennusteisiin.

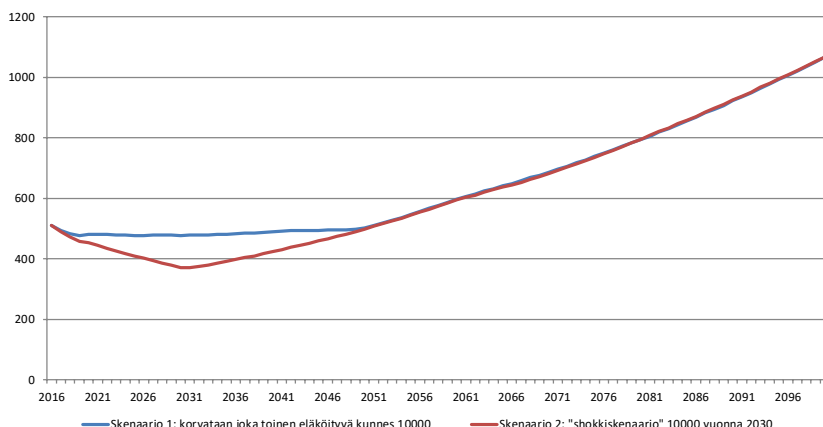
18.1.2017

Skenaariot vakuutettujen lukumääräistä

18.1.2017

Palkkasummien kehitys vuoden 2016 kuluttajahinnoin, milj. euroa

18.1.2017

Oletukset tulevista eläkemaksuprosenteista, maksuvaihtoehto A

■ Lähtökohtana:

- Kirkon eläkerahastosta saatu taulukko:

Vuosi	Seurakuntatyönantajan eläkemaksun "perustaso"	Seurakuntatyönantajan eläkemaksu kiky:n mukaan	Eläkerahastomaksu	Kirkon keskusrahaston työnantajamaksu
2016	24 %		4 %	28 %
2017	24 %	23,8 %	4 %	27,8 %
2018	22,5 %	22,1 %	5 %	27,6 %
2019	21,0 %	20,2 %	6 %	27,2 %
2020	21,0 %	19,8 %	6 %	26,8 %

- Ja ohje: tavoitteena 17 % ta:n perusmaksu (kilpailukyky sopimuksen mukaisella 7,15 % palkansaajamaksun tasolla), muutos joka toinen vuosi.
- 1 % muutos eläkerahastomaksussa oletetaan aina vastaavan 1,5 % muutosta ta-maksussa.

18.1.2017

Tulevien eläkemaksuprosenttien määrittäminen, maksuvaihtoehto A

■ Tuloksena saadaan:

Vuosi	Eläkemaksuprosentit			Työntekijämaksut (korottamaton)
	Eläkerahastomaksu	Perus	Korkeampi (keskusrahasto jne.)	
2016	4.00 %	24.00 %	28.00 %	5.70 %
2017	4.00 %	23.80 %	27.80 %	6.15 %
2018	5.00 %	22.10 %	27.60 %	6.35 %
2019	6.00 %	20.20 %	27.20 %	6.75 %
2020	6.00 %	19.80 %	26.80 %	7.15 %
2021	7.00 %	18.30 %	26.80 %	7.15 %
2022	7.00 %	18.30 %	26.80 %	7.15 %
2023	7.87 %	17.00 %	26.80 %	7.15 %

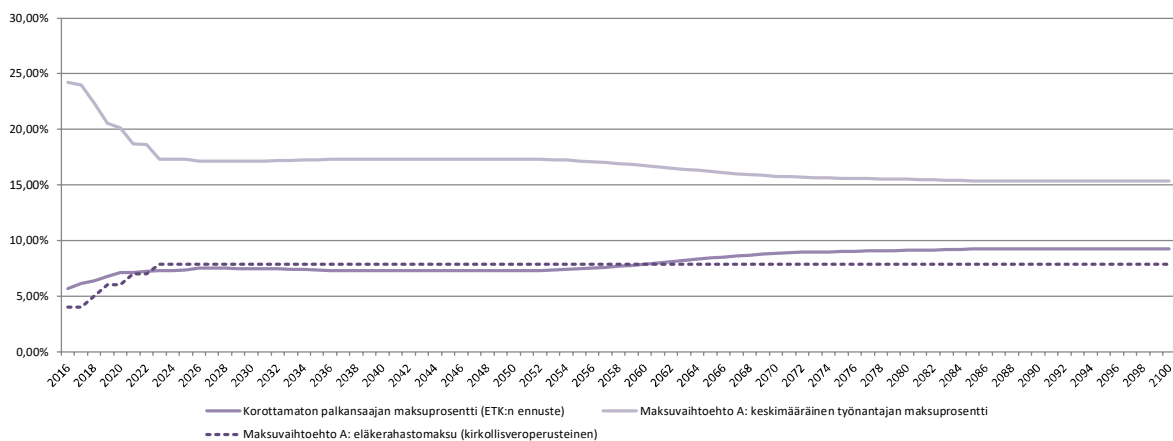
- ETK ei kuitenkaan tuoreimmassa ennusteessa oletta palkansaajanmaksun jäävän 7,15 % tasolle, vaan nousevan hitaasti (esim. 2023 työntekijän maksu olisikin 7,29%). Tämä luonnollisesti heijastuu myös työnantajamaksun tasoon.
- Kirkollisveron tuoton ja tätä kautta myös eläkerahastomaksun tuoton oletetaan ohjeitten mukaan olevan jatkossa suhteessa kirkon palkkasumman kehitykseen!

18.1.2017

- Maksuvaihtoehto B on eläkerahastomaksun jäädyttäminen vuoden 2018 tasolla.
- Tällöin työnantajamaksussa tapahtuu vuoden 2018 jälkeen vain työntekijämaksun muuttumisen aiheuttamat muutokset.

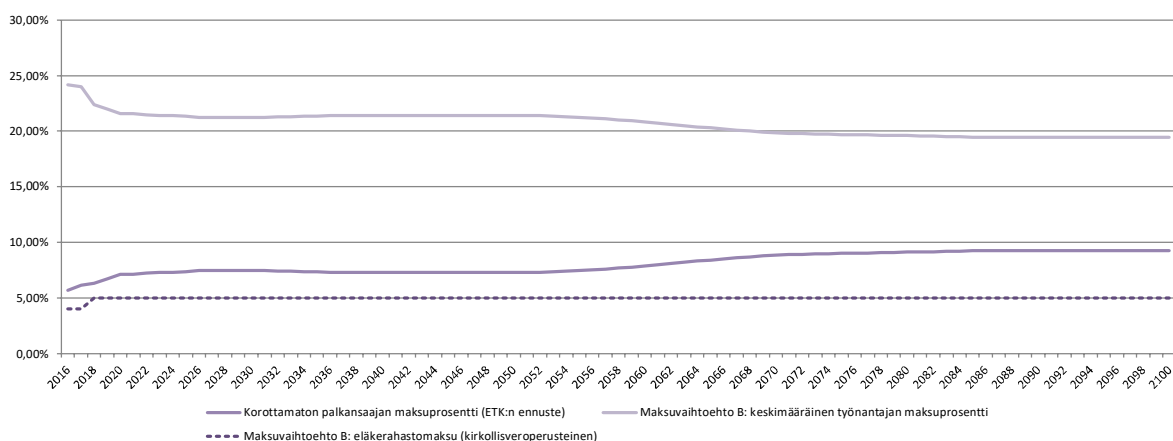
18.1.2017

Maksuvaihtoehto A: eläkemaksuprosentit 2016-2100

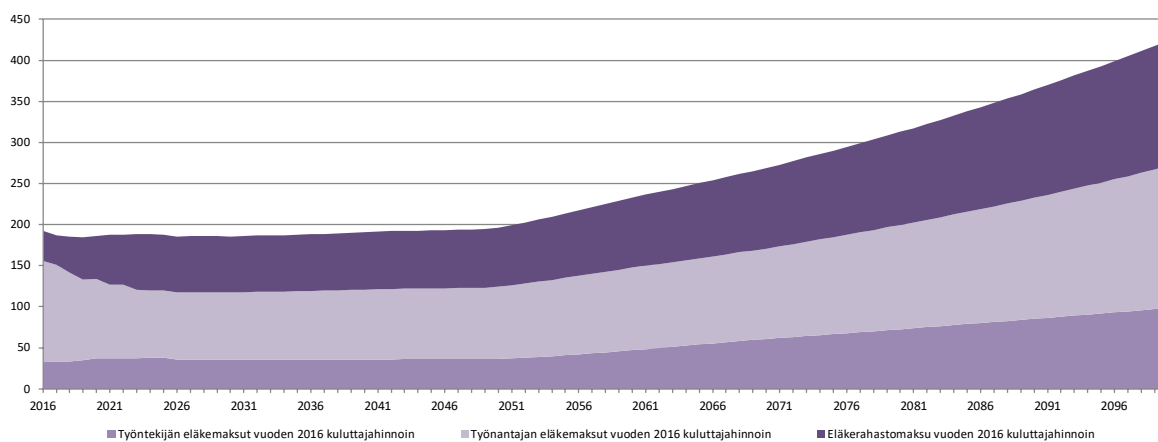
18.1.2017

Maksuvaihtoehto B: eläkemaksuprosentit 2016-2100

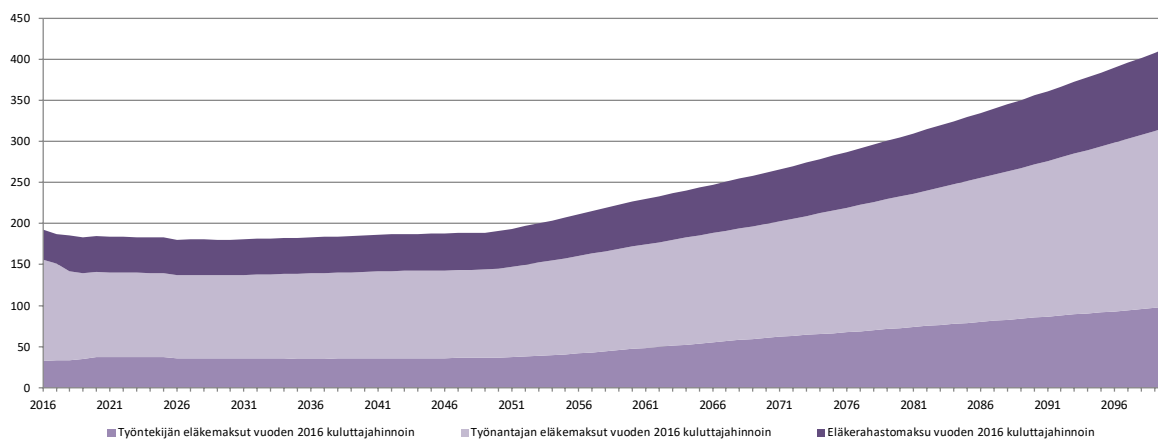

18.1.2017

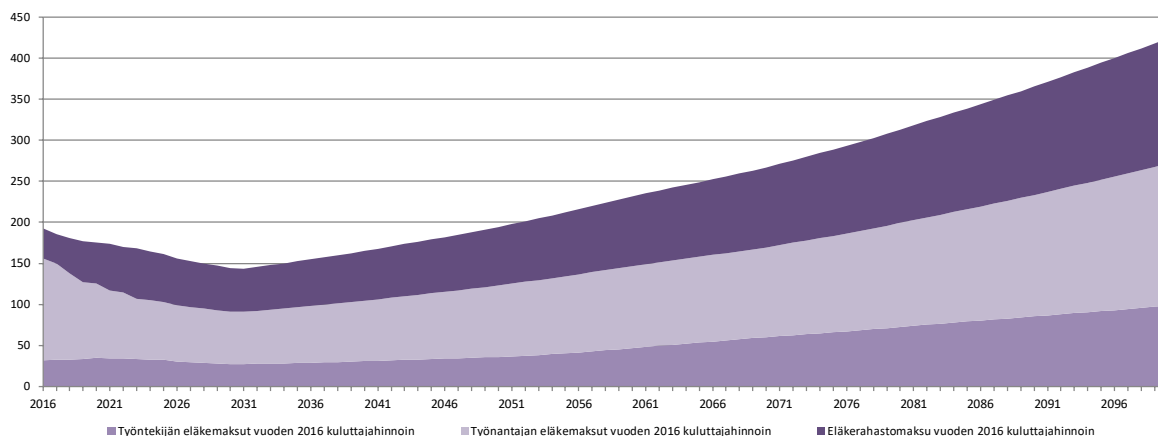
Skenaario 1, maksuvaihtoehto A: eläkemaksutulon koostumus, milj. euroa vuoden 2016 kuluttajahinnoin

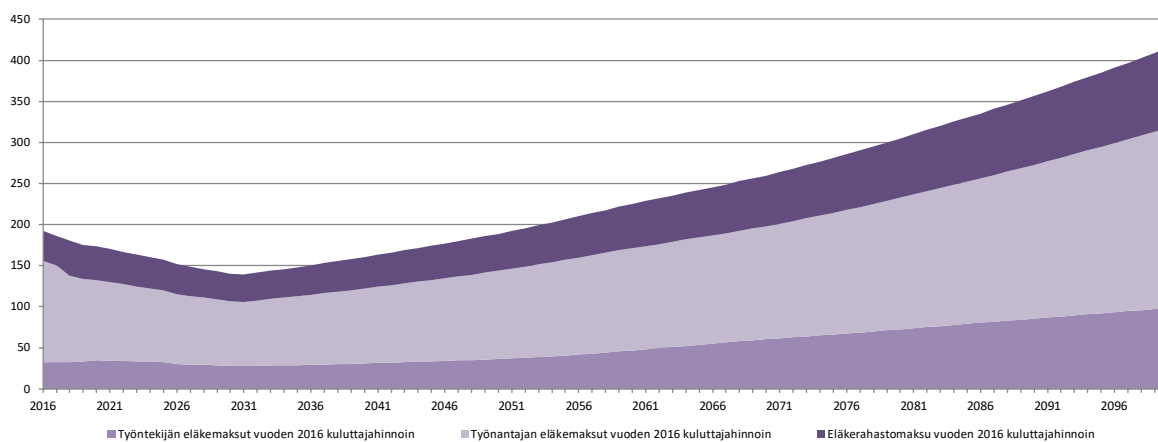
Skenaario 1, maksuvaihtoehto B: eläkemaksutulon koostumus, milj. euroa vuoden 2016 kuluttajahinnoin

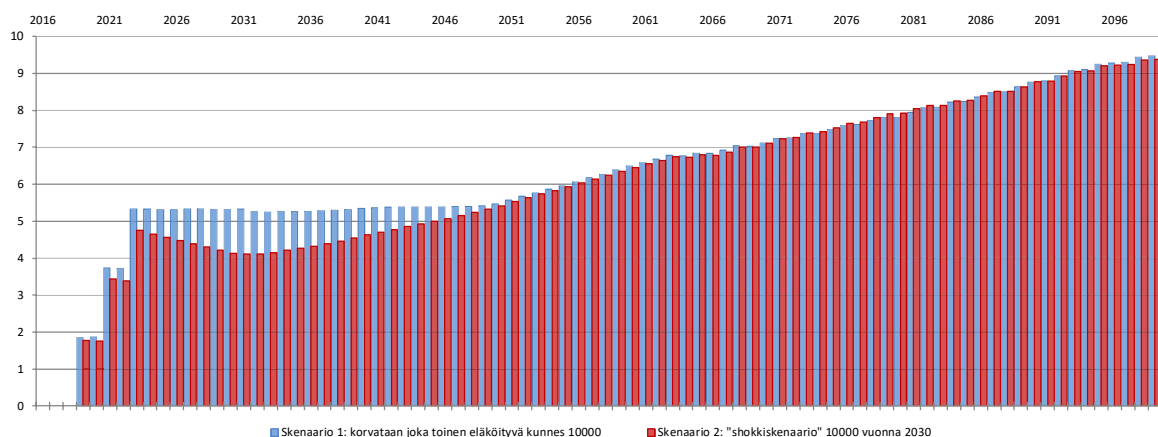
Skenaario 2, maksuvaihtoehto A: eläkemaksutulon koostumus, milj. euroa vuoden 2016 kuluttajahinnoin

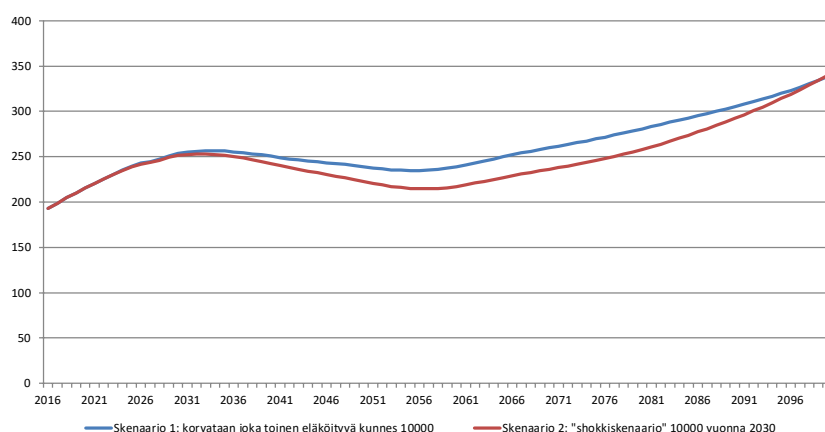
Skenaario 2, maksuvaihtoehto B: eläkemaksutulon koostumus, milj. euroa vuoden 2016 kuluttajahinnoin

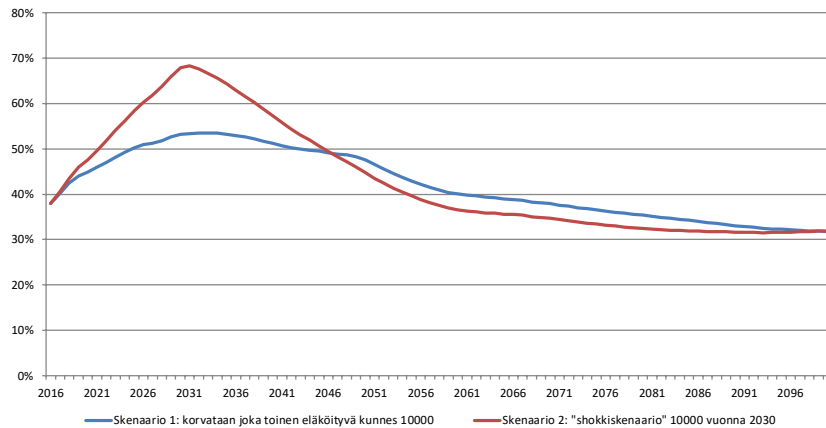
Eri maksuvaihtoehtojen eläkemaksutulovirtojen erotus (A-B), milj. euroa vuoden 2016 hinnoin

Työeläkemeno vuoden 2016 kuluttajahinnoin, milj. euroa

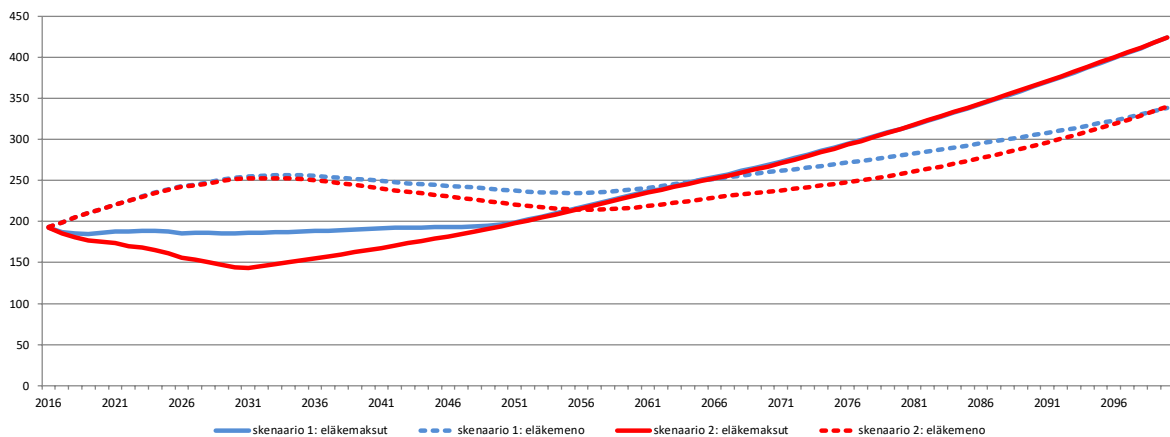

Työeläkemenon suhde palkkasummaan

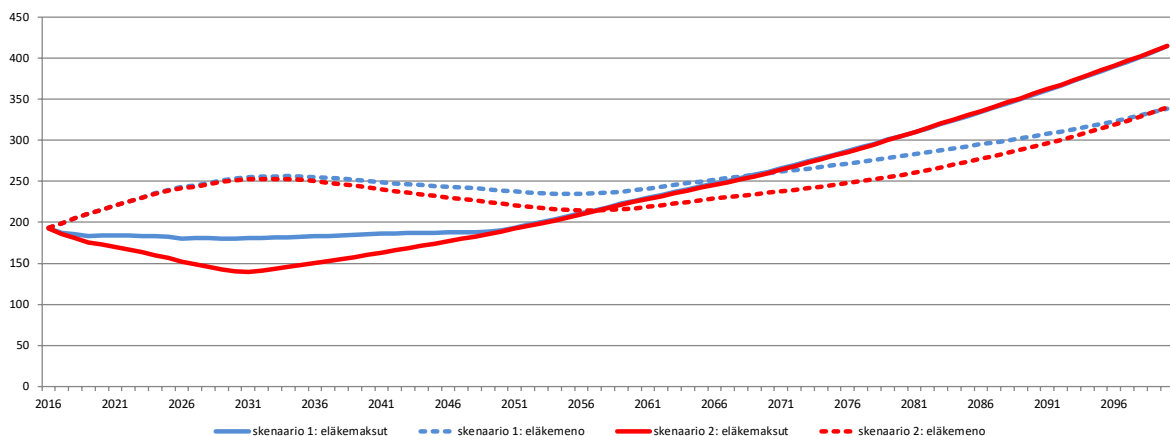
18.1.2017

Maksuvaihtoehto A: eläkemaksut ja eläkemeno vuoden 2016 kuluttajahinnoin, milj. euroa

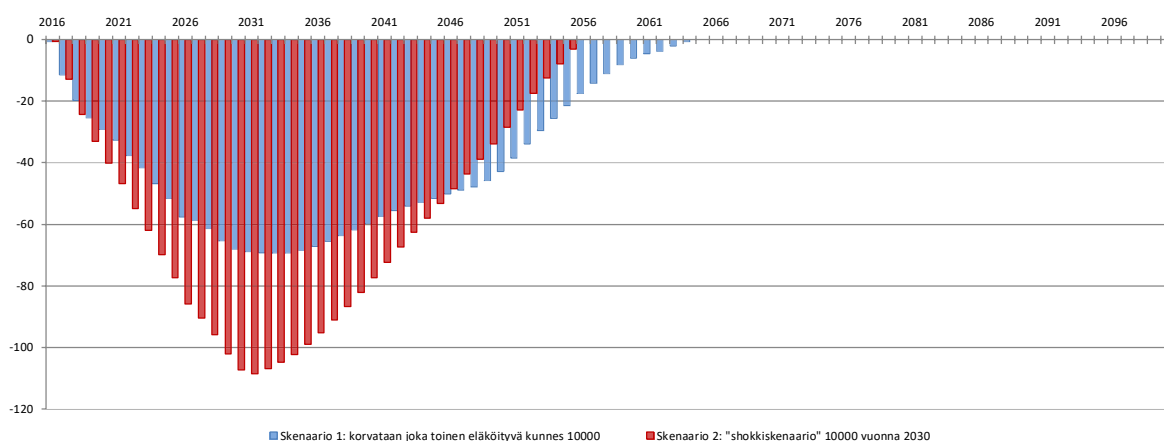
18.1.2017

Maksuvaihtoehto B: eläkemaksut ja eläkemeno vuoden 2016 kuluttajahinnoin, milj. euroa

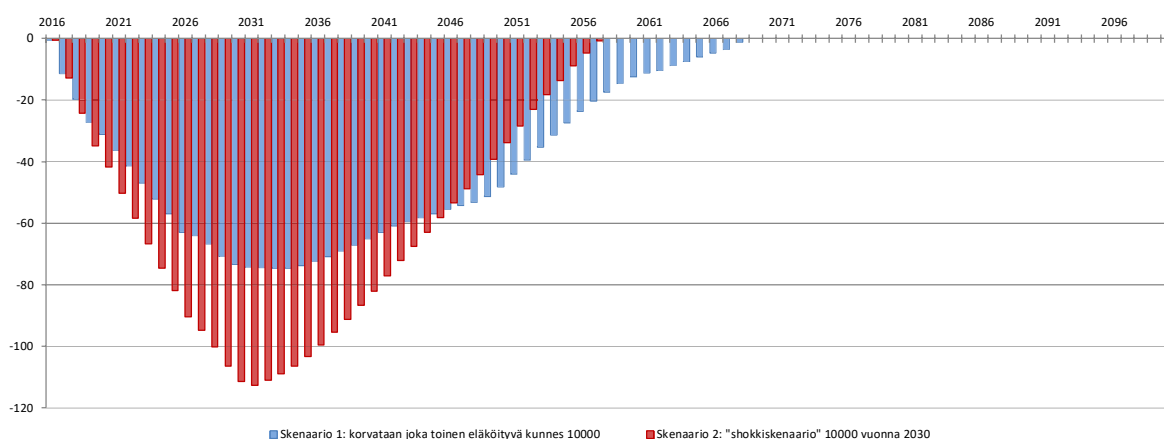
18.1.2017

Maksuvaihtoehto A: rahastolla katettava eläkemeno vuoden 2016 kuluttajahinnoin, milj. euroa

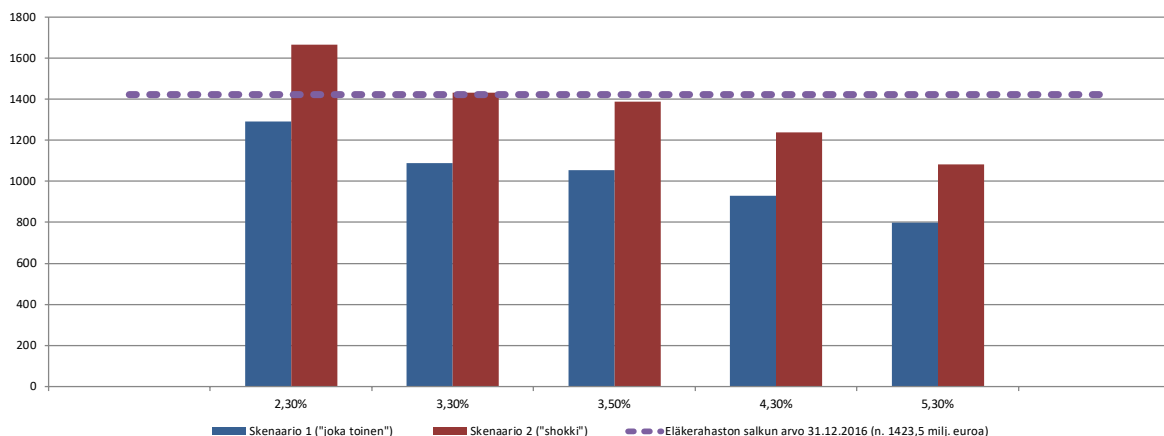
18.1.2017

Maksuvaihtoehto B: rahastolla katettava eläkemeno vuoden 2016 kuluttajahinnoin, milj. euroa

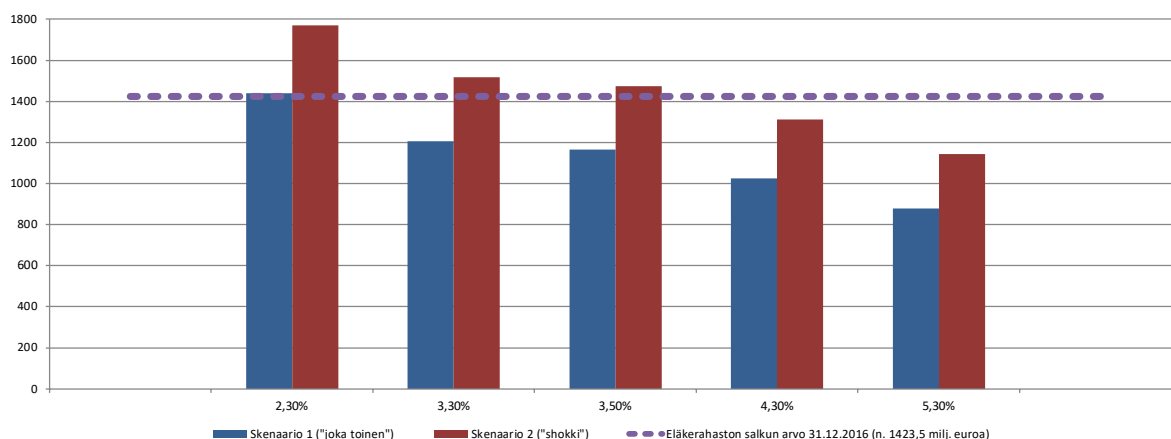
18.1.2017

Maksuvaihtoehdossa A 31.12.2016 tarvittava rahasto valituilla reaalituotoilla, milj. euroa

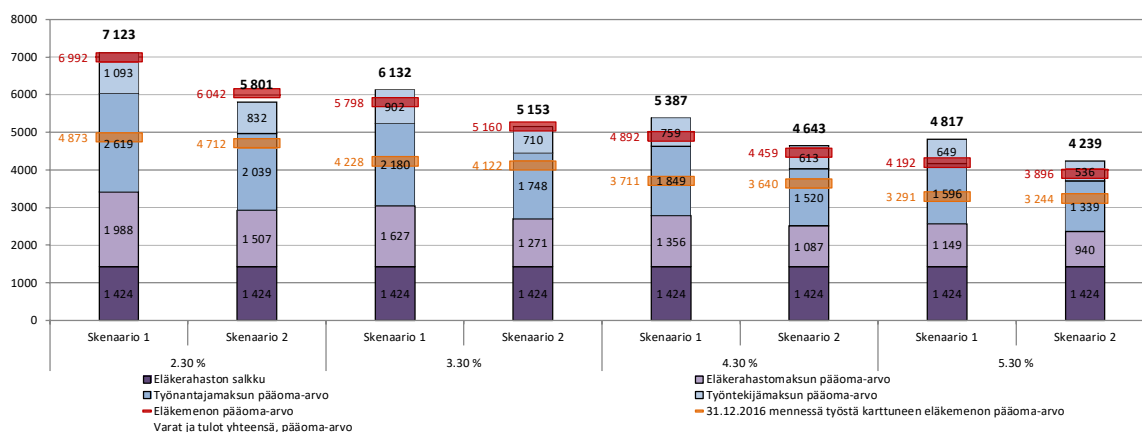
18.1.2017

Maksuvaihtoehdossa B 31.12.2016 tarvittava rahasto valituilla reaalituotoilla, milj. euroa

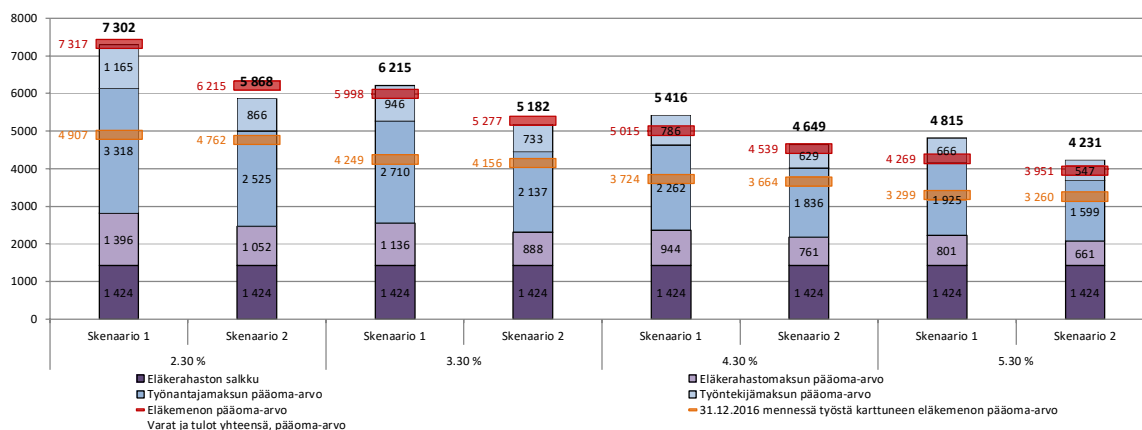
18.1.2017

Kirkon eläkerahaston salkku ja vastaisten maksutulojen sekä eläkemenon pääoma-arvot 31.12.2016 maksuvaihtoehdossa A eräillä reaalituotoilla negatiivisen netto-maksun ajalta, milj. euroa

18.1.2017

Kirkon eläkerahaston salkku ja vastaisten maksutulojen sekä eläkemenon pääoma-arvot 31.12.2016 maksuvaihtoehdossa B eräillä reaalituotoilla negatiivisen netto-maksun ajalta, milj. euroa

18.1.2017